

Future Studies on the Role of Women in Mobilizing the Material and Spiritual Capital of the Resistance Front and Future Wars

Sasan Bavi^{1*}, Ashraf Roshan Salar² and Afson Talayeri³

1- Assistant Professor, Department of Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

2- PhD student in General Psychology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

3- PhD student in Family Counseling, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

Abstract:

In the current situation of the world, where various discourses with a political-cultural approach are being raised in the field of women. The presence and role of women in the Islamic Republic of Iran in the formation and victory of maintaining and continuing the revolution is of particular importance because it gives objectivity to the presence of women by preserving Islamic values. Iranian Muslim women, as an objective model of relative success, stability, and sustainability in Iran, despite the various tricks of the enemies in distorting the principles and ideals of the revolution, can be an inspiring and capable example in various dimensions for Muslim women in reviving and preserving values to participate in Islamic awakening. The purpose of this research is to examine the future studies on the role of women in mobilizing the material and spiritual capital of the resistance front and future wars, which is descriptive-analytical using library methods. The role of women in its objective manifestation in the victory of the revolution and the necessity of women's continued presence to preserve the achievements of the Islamic Revolution of Iran are among the important issues that have the potential to set a model for Muslim women and free women around the world. Among the indicators that led women to be pioneers in Islamic movements are: 1. Courage and resistance against the usurper and oppressive regime; 2. Intervention in political issues; 3. Attention to the fate of the nation and country; 4. Sense of duty and awakening against oppression and infidelity; 5. Moving ahead of men in the field of struggle; 6. Accompanying children and spouses; 7. Putting aside fear in defense of Islam; 8. Transformation in social and individual ethics; 9. Leading the movement by taking the lead in the struggle; 10. Resistance and sacrifice; 11. Starting the movement and taking the initiative to rise (moving and coming to the streets) and shouting and participating in demonstrations; 11. The crystallization of the power of faith, the manifestation of martyrdom and sacrifice in defense of Islamic and revolutionary values. It is hoped that the participation and presence of women in the Islamic awakening will lead to the original goals of awakening in the world and the Islamic nation.

Review History:

Received: 16 Aug 2025

Revised: 18 Sep 2025

Accepted: 18 Sep 2025

Available Online: 25 Sep 2025

Keywords:

Future studies

The role of women

Mobilization

Material

Spiritual

Resistance front

Future wars.

How To Cite This Article:

Bavi, S., Roshan, A. and Talayeri, A. (2025). Future Studies on the Role of Women in Mobilizing the Material and Spiritual Capital of the Resistance Front and Future Wars. *Strategic Studies of Women, Defense and Peace*, 2(5) 17-40 (In Persian)

*Corresponding author's email: sasanbavi@gmail.com

آینده پژوهی نقش زنان در بسیج سرمایه‌های مادی و معنوی جبهه مقاومت و جنگ‌های آینده

ساسان باوی^{۱*}، اشرف روشن سالار^۲، افسون طلایری^۳

۱- استادیار گروه روانشناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲- دانشجوی دکتری روان شناسی عمومی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

۳- دانشجوی دکتری مشاوره خانواده، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

چکیده:

تاریخچه داوری:

دریافت: ۲ فروردین ۱۴۰۴

بازنگری: ۲۷ شهریور ۱۴۰۴

پذیرش: ۲۷ شهریور ۱۴۰۴

ارائه آنلاین: ۳ مهر ۱۴۰۴

کلمات کلیدی:

آینده پژوهی

نقش زنان

بسیج

مادی

معنوی

جبهه مقاومت

جنگ‌های آینده

در وضعیت فعلی جهان که گفتمان‌های مختلفی با رویکرد سیاسی- فرهنگی در عرصه زنان مطرح می‌شود. چگونگی حضور و نقش زنان در جمهوری اسلامی ایران در شکل‌گیری و پیروزی حفظ و تداوم انقلاب به دلیل عینیت بخشی به حضور زنان با حفظ ارزش‌های اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. زن مسلمان ایرانی به عنوان الگوی عینی نسبتاً موفق و پایدار و با ثبات در ایران علی‌رغم ترندهای مختلف دشمنان در به‌انحراف کشاندن اصول و آرمان‌های انقلاب می‌تواند به عنوان نمونه‌ای الهام‌بخش و با ظرفیت در ابعاد مختلف برای زنان مسلمان در احیاء و حفظ ارزش‌ها جهت مشارکت در بیداری اسلامی باشد. هدف این پژوهش بررسی آینده پژوهی نقش زنان در بسیج سرمایه‌های مادی و معنوی جبهه مقاومت و جنگ‌های آینده که به صورت توصیفی تحلیلی با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای می‌باشد. نقش زنان در تبلور عینی آن در پیروزی انقلاب و لزوم تداوم حضور زنان جهت حفظ دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران از جمله موضوعات با اهمیت است که قابلیت الگوسازی برای زنان مسلمان و زنان آزاده جهان را دارا می‌باشد. از جمله شاخص‌هایی که موجب پیشقدم بودن زنان در نهضت‌های اسلامی شدند، عبارتند از: ۱. شجاعت و ایستادگی در مقابل رژیم غاصب و ستمگر؛ ۲. دخالت در مسایل سیاسی؛ ۳. توجه به سرنوشت ملت و کشور؛ ۴- احساس وظیفه و بیداری در مقابل ظلم و کفر؛ ۵. حرکت پیشاپیش از مردان در میدان مبارزه؛ ۶. همراه کردن کودکان و همسران، ۷. کنار گذاشتن ترس در دفاع از اسلام؛ ۸. تحول در اخلاق اجتماعی و فردی؛ ۹. رهبری کردن نهضت با پیشگامی در مبارزه؛ ۱۰. ایستادگی و جان‌فشانی کردن؛ ۱۱. آغاز نهضت و اقدام به قیام (حرکت و آمدن به خیابان‌ها) و فریاد برآوردن و شرکت در تظاهرات؛ ۱۱. تبلور قدرت ایمان دور تجلی شهادت و ایثار در دفاع از ارزش‌های اسلامی و انقلابی. امید است مشارکت و حضور زنان در بیداری اسلامی به اهداف اصیل بیداری در جهان و امت اسلام بینجامد.

برای ارجاع به این مقاله از عبارت زیر استفاده کنید:

Bavi, S., Roshan, A. and Talayeri, A. (2025). Future Studies on the Role of Women in Mobilizing the Material and Spiritual Capital of the Resistance Front and Future Wars. *Strategic Studies of Women, Defense and Peace*, 2(5) 17-40 (In Persian)

مقدمه

جنگ و صلح بخش مهمی از تاریخ زندگی بشر را تشکیل می دهد. جنگ میان کشورها از شدیدترین و پر تلفات ترین نوع در گیریه می باشد. جنگ برای همه به خصوص زنان تداعی گر ترس و وحشت است. اسلام، به عنوان مکتب کامل و جامع، برای زن ارزش و احترام بسیاری قائل است و برای زنان در مفهوم انسانی نسبت به مردان هیچ گونه تفاوتی قائل نمی باشد. زنان، همانند مردان، به عنوان یک عضو کامل جامعه تلقی می شوند. زن در جامعه ی اسلامی برخوردار از استقلال فکری و اقتصادی است و بر اساس الگوی اسلام، زنان حضور سالم و مؤثر در جامعه خواهند داشت و به نقش و کارکرد آنان، در صحنه های فعالیت اجتماعی، سیاسی اهمیت و اعتبار کافی داده شده است. از منظر اسلام، زنان می توانند علاوه بر ایفای نقش پرارزش همسری و مادری در خانواده، در تمامی امور جامعه خویش نیز نقش آفرین باشند. در این دیدگاه، یکی از تکالیف زنان، همچون مردان، اصلاح جامعه است. در آیات قرآن، خداوند به زنان و مردان به طور یکسان به کسب فضایل و ترک گناه توصیه کرده است و زنان را در اصلاح جامعه خویش از انحرافات، مؤثر می داند. نگاهی به تاریخ صدر اسلام، به ویژه عصر نبوی در می یابیم که زنان در عرصه های مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی حضور فعال داشته اند (ابوالحسنی و نجاتی منفرد، ۱۳۹۰).

شرکت زنان در بیعت ها و هجرت ها و امور نظامی (شرکت در جنگ ها) جلوه ای از فعالیت زنان در عصر نبوی است. به همین دلیل، زنان مسلمان با شروع اولین غزوات پیامبر خواهان شرکت در دفاع بودند. آنان علاقمند بودند که با انجام کارهایی همچون آب رسانی، نگهداری تدارکات، طبخ غذا، پرستاری بیماران و مجروحین و حمل شهداء، پیامبر را یاری دهند.

پیامبر اکرم (ص) که توانایی برخی از زنان را بسیار بالا و آنان را سرشار از عشق و روحیه فداکاری و ایثار می می دیدند به آنان اذن حضور دادند. به یقین می توان گفت که اعتماد پیامبر به زنان عامل بسیار مهمی در رشد بیشتر آنان بوده است. به عنوان نمونه می توان یادآور شد؛ در جنگ «خیبر» که در سال هفتم هجری روی داد؛ تعدادی از زنان اجازه یافتند، در جنگ شرکت نمایند و به عنوان پرستار و برای کمک به مجروحان و غذا رسانی و.... شرکت کردند و حتی در پایان جنگ، رسول خدا در تفسیم غنائم آنان را شرکت دادند. این وظائف مربوط به حضور زنانی است که مستقیماً در جنگها شرکت داشتند و پشتیبانی روحی و عاطفی زنان در پشت میدان نبرد که موجب حفظ شهرها از خطرات دشمن و آسودگی خیال مردان برای رفتن به جنگ بود؛ در جای خود قابل بررسی است (اشکیان، ۱۳۹۵).

طی قرون متمادی، بسیاری از زنان نقشی کم و بیش فعالانه در جنگ ها، در جوامع مختلف داشتند و مشارکت زنان در طول تاریخ در درگیری ها، رویداد جدیدی نیست. در جنگ جهانی اول، زنان به طور بسیار نظام مند در نزاع ها مشارکت کردند. برای مثال در آلمان، زنان، علاوه بر حضور در امور نظامی، به کارهای بسیاری، نزدیک به خط مقدم از جمله ارائه خدمات و حضور در انبارهای مهمات پرداختند. در طی جنگ جهانی دوم، زنان نقشی فعالانه تر در درگیری ها یافتند. در آلمان در جنگ جهانی دوم، بیش از یک میلیون زن در کارخانه های نظامی مشغول به کار بودند و در حالی که چندین هزار نفر زن، به عنوان افسران نظامی، در نیروی دریایی و نیروی هوایی مشغول خدمت بودند. زنان شوروی نیز مستقیماً در نبردهای جنگ دوم جهانی در تمام واحدها و خدمات به عنوان تک تیرانداز، تیرانداز، خلبان، خلبان بمب افکن و توپچی و غیره مشارکت داشتند. در جنگ جهانی دوم در انگلستان و شوروی، زنان در حدود یک دهم از کل نیروهای مسلح را تشکیل می دادند. آنها متولی کارهای اجرایی بوده، به عنوان نمایندگان که کارهای ارتباطی را انجام می دادند به خدمت مشغول بودند و در شاخه هایی چون تدارکات، حمل و نقل موتوری، ارتباطات و کنترل هوایی، مشغول انجام وظیفه بودند (افتخاری، ۱۳۸۹).

در دوران انقلاب اسلامی ایران، نیز می توان گفت؛ اسلام، محرک و انگیزه اصلی زنان برای مشارکت در فعالیتهای انقلابی بود و این فعالیت ها خودآگاهی وسیع آنان را در پی داشت. در جریان انقلاب اسلامی، شاهد حضور زنانی بودیم که مشارکت فعال در امور اجتماعی، در مراحل مختلف داشتند که زمینه بسیار مناسبی را برای مشارکت فعال آنان در جنگ را فراهم کرد. امام خمینی (ره) نیز همواره به تحول چشمگیر زنان در اثر انقلاب اسلامی تأکید داشتند. حضرت امام خمینی (ره)، با تأسی از دیدگاههای پیامبر اسلام، از ابتدای انقلاب و بالاخص در زمان دفاع مقدس با حمایت و پشتیبانی از حضور هدفمند زنان، نادیده گرفتن، این قشر عظیم جامعه را به هیچ وجه جایز ندانستند و همواره تأکید کردند که زنان مسلمان با حفظ حدود الهی در تمام صحنه های جامعه حضور یابند. ایشان زنان صدر اسلام را الگوی زنان مسلمان دانسته و به زنان ایران اسلامی در هشت سال دفاع مقدس،

اجازه دفاع دادند. امام خمینی(ره)، همواره بر نقش عظیم زنان در پیشبرد اهداف اسلامی تاکید داشتند و همواره آنان را با بانوان صدر اسلام مقایسه می نمودند (باقری چوکامی و اصغری، ۱۳۹۴).

با بروز جنگ تحمیلی و حمله عراق به مرزهای ایران، زنان در عرصه های مختلف اجتماعی در زمان دفاع مقدس حضور پیدا کردند و این مشارکت آثار مثبت فراوانی داشت. در سالهای دفاع مقدس، در جبهه ای به وسعت ایران اسلامی، زنان مؤمن، شجاع و ایثارگر سهم عمده ای را در کنار رزمندگان اسلام برای رسیدن به پیروزیهای بزرگ ایفا کردند (کلانتری، ۱۳۹۰). در این دوران، زنانی بودند که فعالانه پشتیبان جبهه ها بودند و به طور مستقیم وارد میدان شده بودند. اصلی ترین حماسه ها ی بانوان ایرانی در خط مقدم جنگ، به امداد و کمک رسانی به موقع آنها به زخمی های جنگ، نیز خدمات رسانی در امور تغذیه و فراهم ساختن خوراک و پوشاک برای رزمندگان، در اوج جنگ و در زمان عملیات ها و امور جنگ خلاصه نمی شد؛ مهم تر از همه، دلاوری ها و شجاعت هایی بوده است که برخی از بانوان ایرانی در خط اول جنگ، به نمایش گذاردند. بخصوص در ابتدای شروع جنگ و زمانی که خاک ایران، از چندین نقطه مرزی مورد تجاوز قرار گرفته بود. اقدامات، تشویق ها، حمایت ها و شرکت مؤثر و مستقیم بانوان درجنگ، علیه دشمنان نظام و در رویارویی با ارتش بعث عراق در استان های مرزی کشور، بسیار پر اهمیت و تاثیر گذار بود. زنانی بودند که در مناطق عملیاتی باقی ماندند و به کارهایی از جمله حفاظت از انبار مهمات و رساندن آن به رزمندگان اسلام، کندن سنگر، تهیه و طبخ غذا برای رزمندگان مشغول شدند. یکی از نکات حائز اهمیت، در بخش اقتصادی جنگ تحمیلی، مشارکت فعالانه مردم، به ویژه زنان، در حمایت از جبهه هاست. در آن دوران، برخی دیگر از زنان، مشارکت نیروهای غیر رسمی و مردمی در امر پشتیبانی و تدارکات جنگ را بر عهده گرفته بودند و با کمک های همه جانبه خود، اعم از تامین مواد خوراکی و پوشاک و دیگر نیازمندیهای جبهه ها و تقدیم کمک های نقدی به ویژه ذخایر طلا و زیورآلات خود، بخش عظیمی از بار اقتصادی جنگ را بردوش گرفتند.

امام خمینی(ره)، یک ماه پیش از شروع رسمی جنگ تحمیلی در جمع بانوان فرمود: «ملتی که بانوانش در میدانهای جنگ با ابرقدرتها و با مواجه شدن با قوای شیطانی، قبل از مردها در این میدانها حاضر شده اند؛ پیروز خواهند شد».

زنان و مردان انقلابی ایران، الگویی شایسته و کامل را در تاریخ مبارزات ملت های اسلامی و ملت های آزاده برای احقاق حق و رسیدن به استقلال، در مقابل همه قدرتهای بزرگ منطقه نشان دادند و برای ملت های منطقه، الگو شدند. مدت مدیدی است که مردم برخی کشورهای خاورمیانه با اقدامات اعتراضی خود، در پی تغییرات اساسی در نظام اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورهای خود هستند. مردان و زنانی که امیدی جز خداوند و سلاحی جز پایداری ندارند. در این میان، علی رغم تبلیغات دولت های غربی مبنی بر عدم مشارکت زنان، حضور آنان همدوش مردان در این حرکت های اعتراضی نشان از حضور مؤثر و بیداری اسلامی زنان مسلمان منطقه است.

زنان مسلمان در منطقه به ویژه مصر، لیبی، بحرین، تونس و یمن، در مقابل دشمن سینه سپر کرده اند. خیابان های مصر روزهای اوج تظاهرات علیه مبارک، شاهد حضور زنان محجبه مصری بود که همراه مردان به خیابان آمده و خواستار سرنوشتی وی بودند. زنان مصری علاوه بر حضور در خیابان ها و اعتراض به سیستم استبدادی و دست نشانده غربی، با به کارگیری فناوری های جدید ارتباطی، بویژه اینترنت، در به ثمر رساندن انقلاب، کمک شایانی کردند و حتی گاهی مدیریت فعالیت های این انقلاب ها در عرصه مجازی را بر عهده گرفتند. مشارکت زنان در انقلاب این کشورها، توجه جهانیان را به خود معطوف کرد. حضور زنان مسلمان نشانگر رهایی آنان از قید و بندهای عرفی و مادی غرب و قیام برای کسب آزادی از شر خودکامان سیاسی است (احمدی، ۱۳۹۵).

حضور زنان بویژه زنان محجبه مسلمان، در این انقلاب ها و در واقع، بیداری اسلامی نشانگر آگاهی آنان درباره نقش مؤثر و سرنوشت ساز خود، در اصلاح جامعه خویش است. آنچه در جنگ ها موجب ترس و نگرانی افزون زنان است؛ تنهایی، تخریب، اغتشاش، جراحت و مرگ نمی باشد. بلکه، تجاوز، شکنجه، سوء استفاده جنسی و جسمی... سرنوشت بیش تر زنان از نتایج نبردهای سخت است. وجود عامل تبعیض و فرهنگ خشونت علیه زنان و دختران در تمام جوامع وجود دارد. اما، با برافروخته شدن آتش جنگ و تعارضات مسلحانه، این موضوع بیشتر تشدید می شود. این روزها در خاورمیانه، انواع شرارت ها علیه مردم مظلوم منطقه بخصوص زنان، اعمال می شود. سرکوب شدید اعتراضات مردمی بویژه علیه زنان مسلمان از طریق بکارگیری اهرم های خشونت چون

کشتار، ضرب و شتم، بازداشت، ربایش، شکنجه و تجاوزات، آشکارا صورت می گیرد. زنان مسلمان در خاورمیانه، علاوه بر اینکه شاهد قتل و مجروح شدن پدر، همسر و فرزندان خود هستند؛ به طرز تأسف آوری مورد تهدید واقع می شوند. از آنجایی که زنان در بیداری اسلامی و شکل گیری این حرکت بخصوص در بحرین، اثرگذاری بیشتری داشته اند؛ دیکتاتورها نقشه خود را تغییر داده و با هجوم به آنان قصد دارند قیام را تضعیف کنند. در بحرین شاهد پامال شدن حقوق انسانی زنان هستیم. حکومت بحرین قصد دارد با تهدید عفت و حریم زنان، مردم را از ادامه قیام علیه این حکومت دیکتاتوری بازدارد و بتواند بیداری اسلامی را در نطفه خفه کند. رفتار وحشیانه دولت های دست نشانده همچون آل خلیفه و آل سعود، با زنان و کودکان و نقض گسترده حقوق آنها این سؤال را نزد تحلیلگران و صاحب نظران مطرح کرده که چرا نهادهای حامی حقوق بشر در مقابل این جنایات، اقدام جدی انجام نمی دهند؟ در حالیکه می دانیم، در بسیاری از اسناد بین المللی زنان، به تأثیرات مضاعف خشونت ها و جنگ ها بر زنان و کودکان سخن رفته است و از جمله اسناد بین المللی که در رابطه با خشونتهایی که در طول بازداشت زنان یا در زمان درگیریهای مسلحانه داخلی و بین المللی بکار گرفته شود؛ کنوانسیون منع و مجازات کشتار دسته جمعی (ژنوساید) (۱۹۴۸) می باشد. مطابق این کنوانسیون، اشخاصی که مرتکب این اعمال می شوند؛ ام از اینکه اعضای حکومت یا مستخدمین دولت و یا اشخاص عادی باشند؛ مجازات خواهند شد. کنوانسیون ژنوساید، تجاوز جنسی را جنایت علیه بشریت دانسته و آن را ممنوع اعلام کرده است. محافظت از صلح جهانی و امنیت بین المللی وظیفه مهمی است که در منشور سازمان ملل بدان اشاره شده است. ولیکن، با وجود تعداد کثیری کنوانسیون و پروتکل و.....، زنان زیادی در طول درگیریها، به طرق مختلف جان و زندگی و موجودیت خویش را از دست می دهند و در حال حاضر نقض مسلم این اصل را در کشورهای منطقه، علیه زنان انقلابی شاهد هستیم و در مقابل، نهادها، سازمان ها و مجامع بین المللی در مقابل متجاوزان به اصول اساسی حقوق بشر، سکوت اختیار کرده اند. در این دوره زمانی، شاهد تشعشع انوار انقلاب اسلامی ایران در بین کشورهای مسلمان منطقه هستیم که خود نشان از موج بیداری اسلامی در سطح منطقه دارد؛ که از نگاه مقام معظم رهبری حادثه ای بزرگ و باشکوه در دنیای اسلام است که این حادثه می تواند همه معادلات استکبار را در منطقه بر هم زند و عزت و کرامت را برای امت اسلامی باز گرداند و در این راستا، زنان مسلمان منطقه، از حضور و شجاعت بانوان مسلمان ایرانی در جریان انقلاب اسلامی ایران و دفاع مقدس که یادآور نقش برجسته و تاریخ ساز آنان در آن دوران عظیم بوده است؛ می توانند الگو برداری شایسته ای برای پیشبرد انقلاب خود، داشته باشند و امید است؛ این قیام ها و اعتراضات، وحدت و یکپارچگی جهان اسلام را برای مبارزه علیه استکبار را به همراه داشته باشد. هدف از این پژوهش، بررسی آینده پژوهی نقش زنان در بسیج سرمایه های مادی و معنوی جبهه مقاومت و جنگ های آینده می باشد.

نوع و روش تحقیق

الف) توصیفی تحلیلی با استفاده از روش های کتابخانه ای است. چون این پژوهش به مبانی آینده پژوهی نقش زنان در بسیج سرمایه های مادی و معنوی جبهه مقاومت و جنگ های آینده می پردازد، روش تحقیق در بعد مبانی، به شیوه نظری و در بعد عملی، به شیوه کاربردی انجام می شود.

ب) نوع تحقیق، نظری و به روش تحقیق در علوم اجتماعی است.

ج) روش گردآوری اطلاعات، کتابخانه ای به روش فیش برداری و مراجعه به منابع دست اول، منویات رهبری، اینترنت، کتب و مقالات مرتبط و معتبر است.

یافته های پژوهش

سیر تحولی و رشد

طی جنگ های جهانی اول و دوم نقش زنان در امور مربوط به جنگ و صنعت بیشتر بود و به علت کمبود مردان در هر دو جبهه، زنان به ایفای نقش بیشتری پرداختند. تاریخ به نحوی نشان داده است که زنان در امور پشت جبهه نقش ارزنده ای ایفا نموده اند که بدون همدلی و همیاری آنان امکان نداشت مردان به تنهایی از عهده کلیه امور جنگ بر آیند. امروزه زنان نسبت به گذشته، سهم بیشتری را در نیروهای نظامی کشورهای غربی اشغال نموده اند و هر چند در مأموریت های برون مرزی از آنها استفاده

نمی‌شود، به امور خدمات جنگی در داخل ارتش‌ها مشغولند. علاوه بر آن در نیروهای پلیس و نیروهای راهنمایی و رانندگی یا حتی در گروههای تروریستی زنان فعالیت بیشتری را از خود نشان داده‌اند (معصومی، ۱۳۸۱).

زنان از دیدگاه فرهنگهای مختلف

بنا به فرهنگ های مختلف همین زنان بودند که در موقع اعزام نیروها به جبهه جشن و شور و شوق به راه انداخته یا به دعا و نیایش پرداخته و هنگام بازگشت نیز به استقبال آنها شتافته و از کشته شدگان تجلیل کرده و کانون خانواده را در خلال غیبت شوهرانشان گرم و با محبت نگه داشته‌اند.

سازمانهای زنان هوادار صلح (Women Peace Party)

زنان در غیاب مردان امور تولید زراعی و تولید صنعتی را در جامعه اداره کرده و امکانات غذایی و پوشاکی را جهت آنان تدارک نموده‌اند. آنها در سازمانهای زنان هوادار صلح (WPP) اعلام کرده‌اند که در گذشته مردان برای جنگیدن خانه را ترک می‌کرده‌اند و حال ما برای صلح خانه را ترک می‌کنیم و نمی‌گذاریم جنگ ها اتمی و هسته‌ای جهان را به نابودی بکشاند.

نقش زنان در جنگ از دیدگاه اسلام

در اسلام به نقش و کارکرد زنان در صحنه‌های فعالیت اجتماعی، سیاسی اهمیت و اعتبار کافی داده شده اما در طول تاریخ به دلایل متعددی این حقوق یا مخدوش یا تعدلاً نقض گردیده است طوری که برخی می‌پندارند زنان فاقد این حقوقند. (حقوق زن) حضور فعالانه زنان در عرصه‌های انقلاب اسلامی و تجدید سازمان اجتماعی و نیز حضور پیشقدمانه آنها در رخدادهای جنگ و جبهه و مسائل سیاسی، اجتماعی جامعه اسلامی به منزله نیمی از پیکره این جامعه همواره تأیید رهبر و بنیانگذار انقلاب اسلامی بوده است. ریشه دعوت و حرکت زنان به انجام دادن این قبیل فعالیتها به نقش الگویی زنان صدر اسلام و بانوان عصر پیامبر اسلام حضرت محمدصلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بخصوص حضرت زهرا سلام‌الله‌علیه و حضرت زینب سلام‌الله‌علیه بر می‌گردد که بر اساس ایدئولوژی اسلامی و برنامه‌های اجتماعی اسلام قرار داشته است (مولوی، ۱۳۷۸).

شأن زن از دیدگاه امام خمینی

در میان رهبران سیاسی و فکری جهان شخصیتی را پیدا نمی‌کنیم که به اندازه رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران از بانوان تجلیل و تکریم نموده باشد. امام خمینی، انقلاب و پیروزی آن را وام دار زنان می‌شمرد. چراکه آنان سبب تقویت روحیه و انگیزه انقلابی مردان شدند. ایشان می‌فرمایند:

"این پیروزی را ما از بانوان داریم قبل از اینکه از مردها داشته باشیم. بانوان محترم ما در صف جلو واقع بودند. بانوان عزیز ما اسباب این شدند که مردها هم جرأت و شجاعت پیدا کنند. ما مرهون زحمات شما خانمها هستیم." (صحیفه امام، ج ۷، ص ۶)

امام، با الهام از تعالیم انبیاء و اولیاء الهی نه تنها رهبر سیاسی جامعه بلکه تجسم اخلاق و فلسفه و فقه و عرفان نیز بود. ایشان هرگاه در باره زنان سخن می‌گفتند با زیباترین و شیواترین کلمات، جایگاه و ارزش آنان را بیان و معرفی می‌کردند. امام که تعلیمات اسلام را پیکره و چارچوب شأن و مقام و شخصیت انسانها و حقوق و آزادی های آنان می دانستند با اتکا به چنین دیدگاهی «زن» را دارای شخصیت و مقامی والا برشمرده و دیدگاه های منحط جوامع غیرمذهبی و سرمایه داری را نفی می کردند.

حضور زن در شکل گیری انقلاب اسلامی ایران

هرچند زنان ایرانی برای اولین بار نبود که حضور خویش را در صحنه سیاسی و اجتماعی به اثبات می‌رساندند ولی گستردگی و کیفیت و مشارکت فعالانه و متعهدانه این قشر در لحظات حساس و سرنوشت ساز ملت در انقلاب اسلامی، بی سابقه و در جهان بی نظیر است. پس از فرمان تحریم تنباکو توسط میرزای شیرازی همسران ناصرالدین شاه به شکستن قلیان ها اقدام کردند و در نهضت انقلابی جنگل زنان خطه گیلان با کمک‌های مادی و معنوی خویش مبارزان را یاری رساندند، تا آنها در انجام وظیفه خود

ترسی به دل راه ندهند، مقاومت زنان مسلمان در توطئه کشف حجاب و به پاکردن تظاهرات بزرگ در مشهد و اعتراض به این وضع هرگز از خاطره ها محو نمی گردد. ولی نقش زنان در صحنه های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بسیار فعالانه تر و قوی تر از هر زمان دیگری بود. حضور زنان در صحنه های مبارزه و تلاش، بردباری خانواده های انقلابی در برابر انبوه مشکلاتی که رژیم ستمگر شاه برای آن ها پیش می آورد، ترغیب و تشویق همسران و پسران و مجاهده و تلاش در سرنگونی طاغوت از جمله عوامل مؤثر در روند روبه تکامل انقلاب بود. صبوری مادران داغدیده که جوانهای خود را در صحنه تظاهرات و راهپیمایی ها از دست می دادند و هیچ شکایتی نداشتند از اموری است که نمی توان همانندی برای آن در جنبش های ملی و یا مذهبی در دیگر نقاط جهان پیدا کرد.

در واقع اگر همکاری خالصانه زنان با خانواده و همسرانشان در میادین مبارزه، زندان رفتن ها و شکنجه ها و آزارها نبود شاید این مقاومت ها به ثمر نمی رسید و ریشه های سازنده و شکل دهنده انقلاب پا نمی گرفت.

شهادت تعداد زیادی از زنان مسلمان چه در تظاهرات و چه در زندانها از جمله واقعه ۱۷ شهریور و ندای لبیک به رهبر انقلاب در راهپیمایی های گسترده ای چون تاسوعا و عاشورای سال ۵۷ نشانگر روحیه بالا و وفاداری زنان به اسلام و رهبر آن بود که از اراده ای محکم و خلل ناپذیر و ایمانی قوی سرچشمه می گرفت. مأموران رژیم وقتی صحنه نمایش میلیونی زنان را در تظاهرات خیابانی می دیدند و رفتارهای محبت آمیز و مادرانه آنها را که دلسوزانه از نظامیان می خواستند به جمع ملت بپیوندند مشاهده می کردند، سرانجام تصمیم گرفتند به آغوش مردم باز گردند و اسلحه های خود را بسوی فرماندهان و سرسپردگان رژیم نشانه گرفتند. امام خمینی که بارها به نقش کلیدی و قابل ملاحظه زنان در پیروزی انقلاب تأکید کرده بودند فرمودند:

" در تظاهرات خیابانی زنان ما، بچه های خردسال خود را به سینه فشرد، بدون ترس از تانک و توپ و مسلسل، به میدان مبارزه آمده اند. جلسات سیاسی ای که زنان در شهرهای مختلف ایران، برپا می کنند کم نیست، آنان نقش بسیار ارزنده ای را در مبارزات ما ایفا کرده اند. مادران شجاع فرزندان اسلام، خاطره جانبازی و رشادت زنان قهرمان را در طول تاریخ زنده کرده اند. در چه تاریخی این چنین زنانی را سراغ دارید و در چه کشوری؟ " (صحیفه امام، ج ۴، ص ۴۴۰).

آنها با شرکت در فعالیتهای سیاسی و حتی نظامی، توان خویش را در هر زمینه ای که حرکت عظیم ملت را به جلو می برد بروز می دادند. این کار به گوشه نشینی و عدم تحرک و ناکار آمدی زن و همچنین آزادی های دروغین و سطحی نگری در خصوص زن مهر باطل زد. امام خمینی، حضور زنان را معجزه بزرگ اسلامی می دانستند و نتیجه نور ایمان و قدرت اسلام و قرآن و علت تحولشان را اسلامی بودن این نهضت بیان می داشتند و نهایتاً انقلاب اسلامی را وامدار زنان مسلمان و متعهد برمی شمردند.

حمایت ایشان از زنان و قدردانی از آنها در سخنرانی ها و دیدارهایی که برگزار می شد بخوبی مشهود است. در روزهای نخستین بازگشت امام به وطن در مدرسه ای که با ایشان ملاقات صورت می گرفت، کثرت جمعیت به حدی بود که مسئولین نگران وضعیت امام شده تصمیم گرفتند، ملاقات خواهران را حذف کنند. امام که متوجه این مطلب شدند فرمودند:

«زنها سهم افزون تری در انقلاب داشتند، شما می خواهید این نیروی فعال را که مشوق مردها بودند و تشجیع کننده آنان در میدان مبارزات از صحنه خارج کنید.» (ووثوقی، ۱۳۷۸)

شهید مطهری نیز بر نقش سازنده و مفید بانوان در انقلاب اشاره دارد و می فرماید:

«انقلاب اسلامی ایران ویژگی هایی دارد که مجموع آن را در میان تمامی انقلاب های جهان بی نظیر و بی رقیب ساخته است یکی از آن ویژگی ها ذی سهم بودن بانوان است. بانوان سهم بزرگی از انقلاب را به خود اختصاص دادند و این حقیقتی است که جملگی برآیند.»

زنان در پرتو معنویت و عظمت انقلاب اسلامی به این واقعیت رسیدند که اسلام برای آنها هویتی انسانی قائل است که ریشه در گرایش های عالی دارد و الگوگیری از مکتب حضرت زهرا(س)، بزرگ بانوی عالم بشریت و اتکال به قوه لایزال الهی و چنگ زدن به ریسمان حق آنان را در جایگاهی رفیع و ارزشمند قرار می دهد.

زنان متعهد در دوران انقلاب اسلامی نقشی ماندگار از خود به جای گذاشتند و به همگان ثابت کردند که شخصیت زن مسلمان در تبعیت از الگوهای مصرفی غرب و مد و مدپرستی و آنچه آنها برایش به ارمان می آورند نیست بلکه چیزی که بر اعتبار و ارزش او می افزاید نجابت، شرافت و فداکاری در راه آرمان های اصیل دینی است که خداوند به آن ها ارزانی داشته است.

امام خمینی شناخت و فهم زن مسلمان ایرانی را ستوده و می فرماید: «اینجانب به زنان پرافتخار ایران، مباحثات می کنم که تحولی آنچنان در آنان پیدا شد که نقش شیطانی بیش از پنجاه سال کوشش نقاشان خارجی و وابستگان بی شرافت آنان، از شعرای هرزه گرفته تا نویسندگان و دستگاه های تبلیغاتی مزدور را نقش بر آب نمودند، و اثبات کردند که زنان ارزشمند مسلمان دچار گمراهی نشده و با این توطئه های شوم غرب و غربزدگان آسیب نخواهد پذیرفت.» (صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۱۶).

نقش زنان در دفاع مقدس

امام خمینی (ره) درباره نقش پراهمیت زنان در انقلاب و به ویژه جبهه و جنگ می فرماید: ما مفتخریم که بانوان و زنان، پیر و جوان، خرد و کلان، در صحنه های فرهنگی و اقتصادی و نظامی، حاضر و همدوش مردان، یا بهتر از آنان در راه تعالی اسلام و مقاصد قرآن کریم فعالیت دارند و آنان که توان جنگ دارند در آموزش نظامی که برای دفاع از اسلام و کشور اسلامی، از واجبات مهم است شرکت و از محرومیت هایی که توطئه دشمنان و ناآشنایی دوستان از احکام اسلام و قرآن بر آنها، بلکه بر اسلام و مسلمانان تحمیل نمودند، شجاعانه و متعهدانه خود را رهنیده و از قید خرافاتی که دشمنان برای منافع خود به دست نادانان و بعضی آخوندهای بی اطلاع از مصالح مسلمین به وجود آورده بودند، خارج نموده اند. و آنان که توان جنگ ندارند در خدمت پشت جبهه به نحو ارزشمندی که دل ملت را از شوق و شغف به لرزه می آورد و دل دشمنان و جاهلان بدتر از دشمنان را از خشم و غضب می لرزاند، اشتغال دارند و ما مکرر دیدیم که زنان بزرگواری زینب گونه علیه اسلام الله، فریاد می زنند که فرزندان خود را از دست داده و در راه خدای تعالی و اسلام عزیز از همه چیز خود گذشته و مفتخرند به این امر و می دانند آنچه به دست آورده اند بالاتر از جنات نعیم است، چه رسد به متاع ناچیز دنیا (امام خمینی: ۱۳۷۶: ۳۱۱-۳۱۲). هرچند شرح همه ایثارها، از جان گذشتی ها و اقدامات زنان در جن گ تحمیلی میسر نیست سعی می کنیم با ذکر از نمونه های آن یادآور تلاشها و حماسی آنها باشیم.

الف) حضور در جنگ: در بعضی مواقع با توجه به شرایطی که بوجود می آید زنان نیز خود را موظف به حضور در جنگ می بینند و در این راه همانند مردان اسلحه به دست به صورت رو در رو با دشمن می جنگند. مقاومت دلیرانه زنان در شهر های جنگی زبانزد است. زنان جوان در شهر های خرمشهر، آبادان، مریوان و... سلاح به دست گرفتند و به دفاع از انقلاب پرداختند. عده ای از این زنان به شهادت رسیدند و برخی نیز مجروح و یا اسیر شدند. در صدر اسلام نیز در جنگهای مثل نبرد احد و نبرد حنین زنانی مثل (نسبیه و ام حارث) اسلحه به دست در مقابل دشمن ایستادند.

ب) پرستاری از مجروحان: از دیگر نقش های زنان در جنگ، پرستاری و مداوای مجروحین در جبهه و جنگ می باشد. در طول جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، زنان فراوانی در قالب بسیج به پرستاری و مداوای مجروحین پرداختند و تعدادی نیز در این راه به مقام رفیع شهادت نایل شدند.

پ) کمک های مالی: در طول جنگ بسیاری از زنان کشورمان به اهدای اموال و وسایل لازم رزمندگان در جبهه اقدام کردند. به طوری که امام خمینی (ره) درباره آنها فرمود: زنان در عصر ما ثابت کردند که در مجاهدت همدوش مردان بلکه مقدم بر آنانند. زنان ایران هم مجاهدت انسانی عظیم کرده اند و هم مجاهدت مالی.

ت) فعالیت های تبلیغی: در طول جنگ تحمیلی عده ای از زنان با سرودن اشعار حماسی و دینی و پخش آنها از مطبوعات به تهییج دلاور مردان جبهه و جنگ همت گماردند.

زنان جاوید

کم نیستند زنانی که با اصابت ترکش خمپاره یا بر اثر بمباران های هوایی، عضوی از اعضای بدن خود را از دست دادند و دچار موج گرفتگی و یا گرفتار عوارض بمب های شیمیایی شدند و در زمره "جانبازان" جای گرفتند.

آیا به راستی می توان برای جانبازان زن نیز هم چون مردان جانباز، درصدی از جانبازی تعیین کرد؟ آیا احساس یک زن جانباز همچون مرد جانباز است و آیا جامعه به او هم چنان می نگرد که به یک مرد جانباز؟

زنان جانباز حماسه‌سازانی هستند که گمنام مانده‌اند و غریبانه‌تر از مردان جانباز، سهمشان در اجتماع به فراموشی سپرده شده‌است.

جمعیت ۶ هزار نفری زنان جانباز، شامل کسانی است که در بمباران‌ها، مبارزات انقلاب و سال‌های دفاع مقدس به فیض جانبازی نائل آمده‌اند و کمتر توانسته‌اند در جامعه و نزد افکار عمومی خود را مطرح و جایگاه واقعی خود را به دیگران بشناسانند، از این رو کمتر از آنان یاد می‌شود و کمتر توانسته‌اند در جامعه و نزد افکار عمومی خود را مطرح و جایگاه واقعی خود را به دیگران بشناسانند، از این رو کمتر از آنان یاد می‌شود. همسران، مادران و خواهران جانبازان، هر روز زندگی سخت و دردآلود عزیزان خود را می‌بینند و در این بین به ویژه در نقش همسر جانباز و مادر فرزندان، با قلمتی استوار ستون خانواده را پا برجا نگاه می‌دارند و نمی‌گذارند که گرمی کاشانه مهرشان در تلاطم توفان زندگی به سردی گراید. زنان "آزاده" را نیز فراموش نکنیم. زنانی که در دوران دفاع مقدس همچون برخی مردان رزمنده، به اسارت بعثیان درآمدند و حتی گاه در سلول‌های انفرادی محبوس شدند و تحت آزار و شکنجه دژخیمان بعثی قرار گرفتند. همسران "شهدا" شاید بیش از سایرین بر گردن جامعه و بازماندگان جنگ حق دارند. چه بسا زنانی که همسرانشان به شهادت رسیدند و آنها را با کودکانشان تنها نهادند و رسالت پدر بودن را نیز همپای وظیفه خطیر مادری بر دوش آنها نهادند (شاعری، ۱۳۸۱).

نقش زنان در حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس پس از جنگ

زنان و به خصوص مادران، همسران، خواهران و دختران شهدا، جانبازان و اسراء، نقش به سزایی در ترویج ارزش‌ها و فرهنگ روزهای آتش و خون دارند. انتشار نامه‌های خانواده رزمندگان در آن روزها، سخنرانی‌ها، مراسم یادبود و... همگی در بزرگداشت یاد آن روزها اثرگذار می‌باشند. کتاب «نامه‌های فهیمه» که پس از فوت وی چاپ شد، یکی از هزاران نمونه‌ای است که موجب تشجیع و آسودگی خیال مردان از ناحیه زنان می‌شد. در قسمتی از این نامه‌ها می‌خوانیم: «سلام مرا از این راه دور بپذیر؛ سلامی که از سینه‌ای برمی‌خیزد که دوری تو آن را سخت تنگ کرده. سلامی که از قلب مصیبت دیده‌ام بیرون می‌آید و بر قلب مصیبت دیده‌ات می‌نشیند؛ ولی بدان که امام صادق (علیه‌السلام) فرموده است: «اگر مؤمن پاداشی را که برای مصیبت‌ها دارد، بداند، آرزو می‌کند که او را با مقارض‌ها تکه تکه کنند...».

«غلامرضا! خیلی دلمان برایت تنگ شده، ولی چه کنیم که اسلام را بیشتر و بیشتر از تو دوست داریم. چه کنیم که ما حسین (علیه‌السلام) را بیشتر از تو دوست داریم. چه کنیم که عشق حسین (علیه‌السلام) قبل از عشق تو در وجودمان نقش بسته است؛ چرا که اول چیزی که در ابتدای زندگی مان چشیدیم، تربت پاک حسین (علیه‌السلام) بود...»

گذشته از این، زنان در عرصه هنر و ادبیات نیز نقش آفرین بوده‌اند. اشعار مرحومه سپیده کاشانی در سرودن حماسه رزم آوران معروف و بیاد ماندنی است. دیگران نیز همچون طاهره صفار زاده، سیمین دخت وحیدی، مهری حسینی و... در سرودن حماسه‌ها نقش به سزا داشته‌اند.

در زمینه ادبیات داستانی نیز بانوانی چون خانم راضیه تجار، سمیرا اصلان پور، زهرا زواریان، مریم صباغ زاده، ایرانی، طاهره ایبد، مهری ماهوتی، بلقیس سلیمانی، حبیبه جعفریان و حتی زنان جوانی که در هشت سال دفاع مقدس یا به دنیا نیامده بودند و یا کودکی بیش نبوده‌اند، اکنون سراینده و نویسنده آن روزهایند، که خون، اثری در فرهنگ مردم می‌گذارد که هیچ چیزی نمی‌تواند جای آن را بگیرد. مؤسسه روایت فتح، یکی از مؤسساتی است که با قلم نوقلمانی چون فرزانه مردی (کتاب شهید حسن باقری)، مریم برادران (کتاب شهید همت)، فاطمه غفاری، نفیسه ثبات و دیگر نویسندگان و شاعران جوان، دری را گشوده است که هرگز بسته نخواهد شد. و این فرهنگ آرمان شهری است که تا کسی با عشق وارد آن نشود، درکی از آن نخواهد داشت.

نقش زنان در بسیج سرمایه‌های مادی و معنوی جبهه مقاومت

حضور در صحنه نبرد

زنان مسلمان ایرانی با الهام از تعالیم اسلامی با شجاعت و شهامت وصف‌ناشدنی، در صحنه‌های مختلفی حتی در میدان‌های رزم حضور یافتند. اولین مسئولیتی که زنان در دفاع مقدس، به صورت خودجوش و همپای مردان بر عهده گرفتند، جنگیدن با دشمن بعثی در جنوب و مزدوران داخلی در کردستان بود، حتی آنان، کوکتل مولوتف ساختند، تا به جنگ تانک‌های عراقی بروند

که قصد داشتند از مرز شلمچه بگذرند. البته تهیه و به کار بردن کوکتل مولوتف، ابتدایی‌ترین کار رزمی خواهران و زنان به شمار می‌آمد، بعدها آن‌ها خود را به سلاح مجهز کردند تا مردانه با دشمن بجنگند.

زنان رزمنده در خرمشهر، کارهایی از جمله حفاظت از انبار مهمات و رساندن آن به رزمندگان اسلام، کندن سنگر، تهیه و طبخ غذا برای رزمندگان مشغول شدند. زنان غیور و شجاع ایرانی گاه با دست‌خالی و یا چوب‌دستی مزدوران بعثی را به اسارت گرفتند. یک شیر زن سوسنگردی با چوب‌دستی خود چند سرباز رژیم بعثی عراقی را به اسارت گرفت و قهرمان دیگری تعدادی از آنان را در یک اتاق محبوس کرد و به رزمندگان ایرانی تحویل داد. آنان در شهرهای مرزی دلیرانه مقاومت کردند. گویی ترس را از یاد برده بودند و فقط به حق می‌اندیشیدند و بس. زنان نقش‌های اطلاعات رزمی فراوانی را انجام دادند. از روحیه مقاوم و بسیار بالایی برخوردار بودند.

پیکرهای مطهر پدران، برادران و دوستانشان را با دست خودشان به خاک می‌سپردند. جنگ علیرغم همه سختی‌ها و مصیبت‌ها نتوانسته بود روال معمول زندگی آنان را مختل سازد؛ آن‌ها بی‌توجه به حالت جنگی به کار و فعالیت عادی و روزانه زندگی مشغول بودند. زنان شجاع آن دوران، حماسه‌سازان گمنامی بودند که شجاعت را به مردان و فرزندان خود می‌آموختند و به وجود فرزندان فداکارشان افتخار می‌کردند. آنان آیین تمام نمای ایثار و فداکاری و اسطوره‌های شهادت و شهامت بودند، فرار از دشمن برای ایشان مفهومی نداشت و بر این عقیده بودند که تا آخرین نفس نباید پشت به دشمن کرد. شیر زنان سلحشور ایرانی خاطره مجاهدات و فداکاری‌های زنان مجاهد صدر اسلام را زنده کردند آنان تا سرحد جانبازی و شهادت پیش می‌رفتند و آرزوی شهادت داشتند که تعدادی از آن‌ها شهید و حتی تعدادی در همان هجوم اولیه دشمن در شهرها و روستاهای مرزی اسیر شدند. صحنه‌های رزم زنان و مادران، اگرچه اندک بود، ولی اولاً تا پایان دفاع مقدس ادامه یافت، و ثانیاً، تأثیر عمیقی بر روحیه رزمندگان داشت.

کمک‌های امدادی و درمانی

با مطالعه تاریخ جنگ‌های صدر اسلام درمی‌یابیم که مسئولیت بزرگ پرستاری از مجروحان جنگی بر عهده زنان بوده است. صفحات زرین تاریخ اسلام گواه وجود زیادی از زنان امدادگر در میدان جنگ است. زنان ایران اسلامی نیز با اقتدا به زنان صدر اسلام در سخت‌ترین شرایط جنگی، در این عرصه مقدس به خدمت مشغول شدند.

در دوران دفاع مقدس، بیمارستان‌ها و سایر مراکز درمانی و پزشکی شاهد فداکاری و ایثارگری‌های زنان شاغل در حرفه پزشکی و زنان داوطلبی بود که با گذراندن دوره‌های کوتاه‌مدت امدادگری با عشق و انگیزه به مجروحان و مصدومان جنگی، خدمت خداپسندانه می‌نمودند. آن‌ها با ابتکار عمل مکان‌های مناسب را به مراکز درمانی مبدل می‌ساختند و در مناطق جنگ‌زده و بیمارستان‌های صحرائی به کار امدادگری مبادرت ورزیدند و بدون هیچ‌گونه ترسی در شهرهایی که هر لحظه زیر آماج گلوله توپ و خمپاره بود مجروحان را مداوا می‌کردند. زنان و مادران در دفاع سی‌وچهار روزه خرمشهر، کار امدادگری و رسیدگی به مجروحان را به دوش می‌کشیدند. آنان هر کاری نیاز بود و قادر بودند انجام می‌دادند؛ از تخلیه مجروح و پرستاری و کار در آشپزخانه گرفته تا نگهبانی از بیمارستان. تمام سعی و تلاش آن شیر زنان مؤمن برای امداد و کمک‌رسانی به رزمندگان بود و در این راه نه از اسارت بیم داشتند و نه از کشته شدن هراسی به دل راه می‌دادند.

آن‌ها به‌جز ایفای تکلیف شرعی دفاع از سرزمین‌های اسلامی همه‌چیز را فراموش کرده بودند و قلبشان تنها برای رضای خدا و حراست از انقلاب اسلامی در سینه می‌تپید. در این صحنه‌های پرشور و حماسه به زنانی برمی‌خوریم که در عتفوان جوانی با جثه‌ای ضعیف زیر باران گلوله‌های دشمن، زخمی‌ها را به دوش می‌کشیدند و به بیمارستان‌ها حمل می‌نمودند. شواهد فراوانی از امدادرسانی زنان در دوران دفاع مقدس موجود است که حاکی از عزم و اراده خستگی‌ناپذیر زنان غیور این مرز و بوم است. ولی متأسفانه فعالیت گسترده شیر زنان ایران اسلامی در این مراکز مکتوب نشده و تنها مواردی از آنان به رشته تحریر درآمده است.

نقش امداد رسانی مادران و خواهران همچون سندی جاودان در تاریخ دفاع مقدس حک شده است. اما تا جایی که مقدور است باید این تلاش را به تصویر کشید و همگان را از شکوه و دلاوری ایثار زن مسلمان ایرانی آگاه کرد. زنانی که ضمن رعایت حجاب، آداب و شئون اسلامی نقش خویش را به بهترین نحو ایفا نمودن سهم و قدر و منزلت این زنان مجاهد در دفاع مقدس و پرورش شهیدان کمتر از مردان رزمنده و شهید نیست، زیرا علاوه بر انجام مسئولیت خویش روحیه دلیرمردان عرصه نبرد را نیز تقویت می کردند.

ارزشهای اخلاقی و معنوی

خودشناسی

فضای پس از انقلاب اسلامی، فرصتی جهت پالایش اندیشه های منفی نسبت به زنان و نفی افکار قالبی در مورد شخصیت و خصوصیات آنها ایجاد کرد. زن، دیگر عنصر تزئینی برای اهداف تجاری و مادی نبود که جذابیت جنسی و فربایی او، ملاک ارزشمندی وی باشد. هویت و هنر زن بودن و تعریف زن نمونه در نظام ارزشی پس از انقلاب به ویژه در دوران دفاع مقدس و حاکمیت ارزشهای معنوی دگرگون شد و زنان دریافتند هویت انسانی که اسلام برای آنان قائل است در پرتو فضای جنگ قابل حضور و اثبات می باشد؛ بنابراین، با تحرک، وپویایی، و وقار، شجاعت و ایثار... بر تفکرات موهومی که قرنهای زن را موجودی ضعیف، بزدل، منفعل و شیءگونه تعریف کرده بود، خط بطلان کشیدند.

دفاع مقدس فرصت شناسایی هویت و شخصیت زن مسلمان را فراهم کرد تا در جریان آزمونی سخت، تواناییها، لیاقتها، شایستگیهای خود را بشناسد و به عنوان سرمایه ای گرانبها در راه خودباوری و پاسداری از حرمت خویش ارج نهد. قدرت شگرف زنان ایرانی که به سبب همین خودشناسی و خودباوری حاصل آمده بود، توانست در تغییر و تعیین مسیر رویدادهای اجتماعی نظیر دفاع مقدس نقش مهمی را ایفا کند و دشمنان را به تعجب وادارد، زیرا به مفهوم واقعی کلمه، تحولی عظیم در نگرشهای زنان ایجاد شد و «هنر زن بودن» در تحولات و تغییرات نظام ارزشی به سوی معنویت، باز تعریف شد.

شجاعت و استقامت

از جمله خصایصی که، در طول ادوار مختلف، به زنان نسبت داده شده است، ترس، واهمه و ضعف آنها می باشد. اما حضور زنان در صحنه های دوران مقاومت این تفکر قالبی را در هم شکست. زنان غیور و شجاع کشور، فراتر از زنان اسطوره ای در برابر بی رحم ترین و خشن ترین دشمنان این مرز و بوم چنان صلابت و شجاعتی نشان دادند که مردان جنگ را به شگفتی و شیفتگی واداشت. زنان در دوره های حماسه و رزم شهری، مقاوم ایستادند و از شهر خویش دفاع کردند و مردان را به غیرت آوردند و با دست خالی به «کندن سنگر، پرکردن کیسه شن و جابه جایی آن، محافظت از مهمات، اسارت گرفتن دشمن علی رغم نداشتن اسلحه و در برهه ای از تاریخ جنگ، به نگهداری از پیکر مطهر شهدا و خاک سپاری اجساد قطعه قطعه برادر و پدرشان و حفاظت از گلزار شهدا و اجساد مطهر از شر حیوانات و دشمنان همت شجاعانه گماردند.» (روزنامه جمهوری اسلامی، ۷۵/۱۱/۲۷). و زمانی دیگر در غسالخانه ها شهدا (خواهران شهید را) می شستند، کفن پوش می کردند و به خاک می سپردند. تاریخ خونبار دفاع مقدس، تاریخ استقامت دخترکان معصوم سوسنگردی است؛ اسوه های عفاف، شرم و حیا که بی حیاترین و خبیث ترین انسانها، سرانجام آنها را زنده زنده به گور سپردند. (مجله زن روز، شماره ۱۸۱۷، شهریور ۱۳۸۰). تاریخ جنگ، تاریخ پایداری زنانی است که در یک روز موشک باران همه اعضای خانواده خویش را از دست دادند، ولی همچنان تسلیم ناپذیر ایستاده بودند.

ایثار و فداکاری

پرورش روح بلند ایثارگری در تمام ابعاد آن، در طول هشت سال دفاع مقدس، اعجاب جهانیان را برانگیخت. زنانی که همه چیز را در طبق اخلاص نهادند و علی رغم چنین آثاری، آن را ناقابل، ناچیز و کوچک شمرده و احساس شرمندگی می کردند که نمی توانند خدمت دیگری را در انقلاب انجام دهند. بانوانی که برای کمک به جبهه ها و تداوم انقلاب، حلقه های ازدواج و مهریه خویش را اهدا کردند، چرا که هیچ چیز دیگری نداشتند تا به جبهه های جنگ یاری رسانند. آیا ایثار و فداکاری از این بزرگتر که زنان این سرزمین، همسر و فرزند محبوبشان را علی رغم دلبستگی، تعلق خاطر و علاقه بسیار، به حضور در جبهه تشویق و

ترغیب نمودند و در شهادت او از خداوند درخواست کردند که قربانی آنها را بپذیرند و یا «زنانی که به فرمان امام(ره) مبنی بر خدمات رسانی و پشتیبانی جبهه ها، تمام حقوق یک ماه خود را به جبهه ها کمک کردند و وقتی از آنها پرسیدند که مخارج این ماه فرزندان چه می شود، با شگفتی پاسخ دادند: در کجا و چطور زندگی می کند؟ ما هنوز زنده ایم و خدا روزی رسان فرزندان ما می باشد.» (مجله جهان زن، شماره ۵، سال دوم، دی ماه ۱۳۵۹).

صبر جمیل

جنگ، مدرسه صبر و مقاومت بود و سالهای دفاع مقدس، صحنه تجلی زیباترین صبرها. صبر شیر زنانی که در شهادت همسر، خم بر ابرو نیامورده، صبر مادرانی که چهار فرزند خویش را در مسلخ عشق قربانی کردند و صبر بانوانی که بر جراحت و زخم های عزیزانشان بوسه زدند و صبر و انتظار نامعلوم همسرانی که برای بازگشت شریک زندگی شان ثانیه شماری کردند و صبر زنانی که بر زخم زبانها، طعن ها و تمسخرهای دشمنان و تحریک منافقان سکوت پیشه کردند و صبر مادران و همسرانی که در اسارت عزیزانشان توکل کردند و صبر دخترانی که سالهای جوانی و زیبایی خویش را در رنج انتظار پژمردند و صبر زنانی که سالهای متمادی از عمر خویش را در به تربیت یادگار شهید، چشم از احساسات و غرائز خویش فرو بستند و در خانه شهید حرمت او را پاس داشتند و فرزندان شهدا را برای آینده ای روشن تربیت کردند. مقام معظم رهبری صبر زنان را در دوران دفاع مقدس بسیار ارزنده و مؤثر می داند و می فرماید: «در سالهای جنگ، اگر صبر مادران و همسران شهدا نبود، مشکلات بزرگی ایجاد می شد.» (ویژه نامه حماسه گمنام، بنیاد حفظ آثار و نشر ارزشهای دفاع مقدس - دفتر امور زنان. نیمه مهر ۱۳۸۰).

مدیریت احساس

زنان در طول دوران دفاع مقدس عالمانه، بین احساسات رقیق زنانه و مادرانه و مسئولیت پذیری و ایثار و فداکاری در قبال حفظ ارزشهای دینی و پاسداری از کیان اسلامی یک ارتباط منطقی برقرار کردند و از نیروی احساسی خویش به زیباترین وجهی جهت احساس افتخارات ملی و دینی و حرکت آفرینی و تهییج مردان برای اعزام به جبهه ها و نیز مقابله با هیجانات و آسیبهای روحی و روانی ناشی از جنگ بهره گرفتند. آنها با گفتار، نوشتار و رفتار خویش از تلاش ایثارگران و رزمندگان تجلیل کردند و با نثار عواطف خواهرانه و مادرانه و پشتیبانی عاطفی، آنها را دلگرم کرده و نهال ایمان را در دل های آنها پر بار کردند. زنان میهن اسلامی در دوران دفاع مقدس ثابت کردند که احساسات منفی و کج رویهای اجتماعی که؛ معمولاً، در هر کشوری در زمان جنگهای مسلحانه و به دلیل بی خانمانی و بی سرپرستی خانواده ها ایجاد می شود، در کشور ایران به موجب ایمان، اراده و مدیریت احساسی زنان و فرزندان شهدا و نیز به موجب عهد و پیمان معنوی آنها با آرمانهای عزیزانشان، کشور از سایر کشورهاست.

اطمینان دادن به امداد الهی

شیرزنان در دفاع شهری (اوایل جنگ تحمیلی) و نیز جریان کمک رسانی به جبهه های جنگ و حضور در مناطق جنگی، شاهد امدادهای غیبی بسیاری بودند که بر باور و ایمان آنان تأثیرگذار بود. در شرایطی که تمام کفر با تجهیزات و ادوات و آلات نظامی در جنگ شرکت کرده بود و ملت ایران با کمترین امکانات دفاعی، فقط با توکل به نیروی لایزال الهی و اخلاص و توسل به ائمه اطهار (ع)، دشمن زبون را به ذلت و خواری می کشاند حیرت و عجز و سرخوردگی، نصیب دشمنان می شد و اطمینان به امداد الهی و تقویت روحیه رزمندگان و باور قلبی به یاری و نصرت الهی و امداد و غیبی، نصیب ملت ایران می شد. آنها براین باور استوار بودند که خداوند از مؤمنان و پیروان حقیقت دفاع می کند و همین اطمینان به یاری پروردگار و مشاهده امدادهای غیبی و یاری ملائکه و جنود الهی، آرامش و سکینه را در قلب مادران می پروراند و بارقه امید به پیروزی در چشمانشان می درخشید. (سوره حج، آیه ۳۸).

اخلاص در عمل

زنان در جنگ، به اقتدای رهبر خویش و به تأسی از شهدا، فعالیت های خود به ویژه کمک رسانی برای جبهه ها، اهدای خون، روز مستحبی برای کمک مالی به جبهه ها، اهدای کلیه، اهدای ارثیه و جواهر آلات،... را با هدف دفاع از اسلام پنهان می داشتند، به حدی که خانواده های آنان نیز مطلع نبودند و گاه از زبان دیگران و یا پس از شهادت آنان این امور خیر خواهانه علنی می شد.

زنان بسیاری نیز با اخلاص تمام مجالس دعا، نیایش، زیارت عاشورا... را برای پیروزی رزمندگان و شفای جانبازان و بازگشت اسرا برپا می داشتند و یا در مراکز کمک رسانی با همین روحیه خالصانه، کمکهای مردمی را جمع آوری و بسته‌بندی می کردند که سرعت در انجام این فعالیتها گاهی مردان را شگفت زده می کرد. به روایت بسیاری از رزمندگان، ارزاق و مواد خوراکی را که زنان تهیه و ارسال می کردند، به دلیل اخلاص و نیت صادقانه آنان بسیار پرخیر و برکت بود. چنین مشارکت فعالانه و خالصانه ای را با هیچ یک از امتیازات دنیایی نمی توان سپاس گذاری کرد، ضمن آنکه بانوانی که عزیزانشان را ترغیب به حضور در جبهه ها کردند و خود نیز در پشت جبهه ها پشتیبانی و کمک رسانی نمودند، هرگز به کسب امتیازاتی چون سهمیه دانشگاهها یا امتیازات دولتی نمی اندیشند و تنها خلوص نیت، انگیزه اصلی فعالیت آنها بود.

شهادت طلبی

جنگ، ادراک عمیق فلسفه شهادت و معرفت نسبت به آرمان شهید و فیض تقرب به پیشگاه خدا را در باور بسیاری از مردان و زنان جامعه ایجاد کرد. جنگ، فرصت به واقعیت پیوستن شعارهای آرمانی (حسین حسین شعار ماست - شهادت افتخار ماست) را فراهم آورد، تا بدان جا که «زنان بسیاری از امام امت (ره) می خواستند که برایشان دعا کنند که به آرزوی شهادت و نوشیدن شهد گوارایش و فیض عظیم آن نایل آیند.» (صحیفه نور، ج ۹، ص ۳۴۲). به واسطه همین روحیه شهادت طلبی، حدود ۶۲۹۱ نفر از شهدای دفاع مقدس زنان مؤمن و عفیف بودند که با شهادت خویش اثبات کردند که حضور دارند و حضورشان همیشگی است. (ویژه نامه حماسه گمنام). فضای معنوی جنگ، یاد آخرت و آرزوی شهادت، توجه زنان را به نوشتن وصیت نامه های پرمضمون، غسل عاشقانه شهادت و پرهیز از دلبستگیها و دل مشغولیهای دنیا معطوف کرد، آنان آرزو داشتند شجره نامه ای خونین داشته باشند با شاخ و برگ از جهاد و شهادت که ریشه در عشق و ایمان دارد، با الهامی از پهلوی شکسته حضرت زهرا (س) و صحرای سرخ کربلا و مظلومیت ائمه اطهار(ع).

شهادت پذیری

تلقی شهادت به عنوان فوز عظیمی که تنها نصیب بندگان منتخب و شایسته پروردگار می شود، ارزش شهادت طلبی و شهادت پذیری را در اذهان زنان و مردان زنده کرد و آنان را مشتاقانه به سوی میعادگاه عاشقان رهسپار ساخت و جنگ، بهترین زمان و جبهه، بهترین مکان برای پرواز به سوی او گردید. در چنین فضایی، که سرشار از معنویت و عرفان بود، زنان و مادران، با اذعان و باور عمیق به منزلت به منزلت والای شهید در نزد خداوند، عزیزانشان را در عنفوان جوانی، عاشقانه و مریدانه رهسپار جبهه ها کردند و شهادت آنها را همچون مراسم دامادی و وصال نامیدند و منزلگاه ابدی شان را تبریک و شاد باش گفتند. مادرانی که در شهادت فرزندشان خدا را شکر کردند و در فراق او دندان جگر نهادند و اگر گریستند گریه بر دوری خویش از عالم شهید و جاماندن از قافله و کاروان شهدا بود.

دانش آموختگان مکتب دفاع مقدس، با شنیدن خبر شهادت عزیزشان نه تنها تردید و خللی به ایمان آنها راه نیافت، بلکه شهادت را هدیه ای از سوی خدا شمردند و بر این باور استوار ماندند که جز هدیه شهادت در راه خدا، چیز دیگری سزاوار عزیزشان نبوده است. مادرانی که در شهادت تنها پسرشان آرزو کردند کاش پسران بیشتری داشتند تا در راه خدا قربانی نمایند. (روزنامه جمهوری اسلامی، ۶۱/۷/۱). مادرانی که، چون کوهی مقاوم، هنگام به خاک سپاری فرزند شهیدشان، در حالی که، عطر و گلاب بر سر و صورت می ریختند، دست بر آسمان بلند می کردند که: «خداوندا قربانی مرا بپذیر».

زنان جنگ، زنانی بودند که در فراق همسر خویش سکوت و تنهایی اختیار کرده و به یاد او لحظه لحظه زندگی را پشت سر گذاشتند. چرا که می اندیشیدند بهترین روزهای عمرشان را با بهترین موجود عالم سپری کرده اند و با شهدی که نوشیده اند یک عمر مستند. زنان دفاع مقدس، تجلیل و پاسداشت مهاجرانی را که پرچمی از تعهد بر دوش، تن پوشی از تقوا بر قامت و پیشانی بند اخلاص بر سر و سلاح اصلاح در دست داشتند، عبادت می شمردند و خانواده شهدا را تکریم و احترام می کردند. وجه دیگر شهادت پذیری زنان، مسئولیت خطیر آنها در تربیت یادگاران شهید است، فرزندانی که باید ارزش ساز باشند و اهمیت ارزشهای معنوی پدر شهیدشان را بدانند و برای تحقق آرمانهای معنوی اسلام از مشکلات نهراسند و صبر و سعه صدر و دقت نظر در چنین مسئولیتی را پیشه راه خویش کنند.

همکاری و مسئولیت پذیری

در هنگامه خون و شهادت، بانوان جامعه اسلامی نمی توانستند بی تفاوت بوده، خودخواهانه و فردگرایانه آسایش و راحتی خویش را طلب کنند. آنان با احساس مسئولیت نسبت به وضعیت حال و آینده جامعه و سهیم شدن در سرنوشت کشور و با روحیه جمع گرایی و توجه به مصالح ملی و جمعی، تکلیف خود را در شرایط بحرانی باز شناختند و با همدردی در مشکلات هموطنان شهرهای مرزی و جنگ زده و پناه دادن به آنان و گاه با پذیرش نگاه داری از کودکان بی پناه حملات موشکی و نیز ارسال کمکهای نقدی، به یاری آنها شتافتند. چنین احساس مسئولیتی موجب شد که با خانواده شهدای جنگ تحمیلی همدلی کرده، در مراسم تشییع یادمان آنها شرکت کنند و مشکلات آنان را جویا شده، در صدد رفع آنها برآیند. زنان فهیم کشورمان برای ادای تکلیف و انجام وظیفه، مشکلات خانواده های رزمندگان اسلام را، بی شائبه، رفع می کردند.

ارزشهای خانوادگی

ازدواج ساده و هدفمند

ازدواج این سنت حسنه نیز از فضای معنوی حاکم بر جامعه متأثر شده بود. ازدواج بی تکلف در کمال سادگی و بدون تشریفات و با تعداد معدودی مهمان و شامی که خانواده تهیه کرده بود، به برکت معنویت جنگ، در میان اکثر قریب به اتفاق خانواده ها معمول بود. در چنین ازدواجهای ساده ای داماد، چند روز بعد، در خط مقدم جبهه و عروس در ستاد کمک رسانی مردمی بود. ملاک ازدواج در دوران دفاع مقدس نه معیارهای مادی و دنیایی و نه طبقه اقتصادی و اجتماعی و نه رفاه خانواده ها... بلکه ایمان، روحیه انقلابی، حضور در جبهه، جانبازی و تعهد اخلاقی طرفین و خانواده های آنان بود و هرگز ازدواج ابزار دست یابی به منافع و قدرت یا مایه مباحثات و فخرفروشی افراد نبود و همین سادگی و بی پیرایگی ازدواجها و نیز تقوا و ایمان دختران و پسران و درک اهمیت ازدواج در حفاظت آنها از گناه، شمار ازدواجها را در شرایط نابه سامان اقتصادی کشور و مشکلات مالی خانواده ها فزونی بخشیده بود. آنان به تأسی به فاطمه زهرا(س) بزرگ بانوی عالم خلقت، ازدواج ساده ای را مدنظر داشتند و جهیزیه ای بسیار ساده، متشکل از ضروریات زندگی، تهیه می کردند که گاه تمام جهیزیه نصف وانت بار را هم تکمیل نمی کرد. تصور چنین ازدواج و جهیزیه ای در شرایط کنونی دشوار است. یکی از زنان شهیده در وصیت نامه گهربار خویش هدف از ازدواج خود را طلاق دادن زشتیها، پلشتیها و بدیها می داند و می نویسد: «پروردگارا ما خوب میدانیم که آیین سفره عقد نمی تواند نمایانگر و منعکس کننده بدیهای فکر باشد و سپیدی لباس تو نمی تواند گناه ما را مستتر کند، تنها و تنها آنچه ما را به راه مستقیم رهنمون می سازد، آگاهی و شناخت از هدایتهای قرآنی و پاک سازی نیت و ایمان و توکل به توست.» (شاهدان دانشگاه، ص ۱۶۸). قسمتی از وصیت نامه شهید فاطمه قزوینی، دانشجوی رشته اقتصاد که چند بار در جبهه حضور یافته بود و یک سوم از درآمد خود را هر ماه به جبهه ها اختصاص می داد و در تاریخ ۶۶/۱۲/۲۶ در موشک باران شهر تهران به درجه رفیع شهادت نایل آمد.

ازدواج با جانبازان

ازدواج و انتخاب همسر از بین جانبازان جنگ تحمیلی که در فضای ارزشی و معنوی دوران جنگ، زیباترین و ارزنده ترین ازدواجها محسوب می شد، به سبب احساس دین دختران فهیم و فداکار این آب و خاک، نسبت به مردانی انجام می گرفت که سلامت خود را در راه حفظ دین و ناموس به خطر افکندند، مردانی که خود را سپر بالای آسایش ما کردند، مردانی که آسایش و آرامش دیروز و امروز ما مرهون جان فشانی آنهاست. آنان با آرزوی سهیم شدن در ثواب همسر جانبازشان و به پشتوانه امداد خداوندی در به انجام رساندن هر چه صحیح تر و بهتر این عمل خداپسندانه و خالصانه، جانباز را روشنایی قدمگاه زندگی خود شمردند. دختران با درایتی که علی رغم آگاهی نسبت به سختیهای زندگی با جانباز و محرومیت داشتن فرزند و مراقبت و پرستاری از وی، تنها با عشق به آرمانهای اسلامی و انقلابی از تمام زیباییها و فرصتهای دیگر زندگی که امکان آرامش، آسایش و رفاه را فراهم می ساخت، چشم پوشی کردند و حتی در زندگی با جانباز از تمایلات خود در خصوص اشتغال یا تحصیل به جهت مراقبت دایمی صرف نظر کردند و با خدای خود عهد و پیمان بستند که تمام لحظات عمر خود را در خدمت رسانی و همدمی و همراهی او سپری کنند، با دردهای او همدردی نمایند، بر زخمهای او مرهم گذارند و با او بر تنهایی و اندوه وی، فائق آیند و لحظه های زندگی خود را با معنویت و عشق پیوند زنند. «چنین فداکاریهایی نیازمند پشتوانه قوی ایمانی است و کسانی که

چنین تصمیمی را گرفتند، در واقع انگیزه خود را جلب رضایت خدا دانسته و احساس خوش بختی می کنند.» (مجله پیام انقلاب، شماره ۶۷، ص ۷۸، مصاحبه با همسر جانباز).

حضرت امام (ره) نیز ضمن اشاره به این تحولات ارزشی در زنان جامعه، چنین ازدواجهایی را احساسی، اجباری، تحمیلی و از روی ناچاری نمی داند، بلکه منبعث از فهم و آگاهی دختران می داند و می فرماید: «دختر جوانی که با یک پاسدار عزیز که از دو چشم و دو دست جانباز بوده، ازدواج کرده، می گوید: حال که نمی توانم به جبهه بروم، می خواهم با این ازدواج دین خود را به انقلاب ادا کرده باشم.» (صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۱۲۶).

تداوم زندگی با جانباز

در طیف گسترده زنان ایثارگر، هم چنین زنانی قرار دادند که به عنوان "همسر جانباز" مشغول انجام خدمتی الهی هستند و عاشقانه و عارفانه از مردان جانباز بعضاً بالای ۷۰ درصد جانبازی، قطع نخاعی و به ویژه جانبازان اعصاب و روان (دچار موج گرفتگی) پرستاری می کنند. اینان را باید در زمره ایثارگرانی دانست که گویی جنگ برای آن ها هنوز پایان نیافته است. این گروه از زنان پس از سال ها که از پایان جنگ می گذرد همچنان یادگارهای جنگ را در خانه دارند و ایثارگرانه به تیمارداری این زخمیان جنگ مشغول اند.

زنانی که زندگی با همسر جانبازشان را تداوم دادند، هر روز در اوج لحظات ایثار و فداکاری بوده و هستند. برای آن ها جنگ پایان نیافته و هر روز خاطرات وداع با همسر و اعزام او و خاطرات دوران جنگ و نیز لحظه اطلاع از مجروح شدن و جانبازی وی مرور می شود.

به راستی که آنان هر لحظه در میدان دفاعی، مقدس و عظیم اند. زنانی که آرام و استوار نه تنها از جانبازی همسر گله و شکایت نکردند، بلکه بر آن افتخار و مباهات کرده و باروحیه قوی و اراده پولادین بر مشکلات همسر صبر کردند. زنانی که به همسر جانبازشان در عین جراحت و زخم های خون آلود عشق ورزیدند و مشتاقانه او را نگره داری کردند. آن ها با همسر، پدر و برادر جانباز خویش درد کشیدند، گریه کردند، افتخار نمودند و با او آرزوی شهادت را بارها و بارها از درگاه حق تعالی مسئلت داشتند. زنانی که جانبازی همسر را مایه افتخار شمردند و خستگی ناپذیر، نستوه و مقاوم او را پذیرفتند. آن ها بر این باور استوار ماندند که همسرشان نه تنها الگوی مقاومت و ایثار در خانواده و جامعه است، بلکه سند مظلومیت و بی گناهی ملت ایران در جنگ ناجوانمردانه و نابرابر نیز می باشد.

دختران جوان و فداکار این کشور که در مکتب اسوه و مقتدای خودشان حضرت زهرا (س) پرورش یافته بودند علاوه بر اینکه در بحران های مهم خود را در معرض آسیب و خطر قرار دادند و به یاری انقلاب و نظام مقدس جمهوری اسلامی و رزمندگان سلحشور شتافتند با ایثار و فداکاری وصف ناپذیری حاضر شدند با جانبازان و رزمندگان ازدواج کنند در حالی که می دانستند با قبول این علقه، مشقات و سختی های فراوانی را باید تحمل کنند ولی با اشتیاق فراوان با ایثارگران ازدواج کردند. آنان با این عمل ایثارگرانه هم روحیه رزمندگان اسلام را تقویت کردند و هم برگ های زرینی بر تاریخ انسانیت این مرز و بوم افزودند.

همسران، مادران و خواهران جانبازان، هر روز زندگی سخت و درد آلود عزیزان خود را می بینند و در این بین به ویژه در نقش همسر جانباز و مادر فرزندان، با قامتی استوار ستون خانواده را پابرجا نگاه می دارند و نمی گذارند که گرمی کاشانه مهرشان در تلاطم طوفان زندگی به سردی گراید. همسران "شهدا" شاید بیش از سایرین بر گردن جامعه و بازماندگان جنگ حق دارند. چه بسا زنانی که همسرانشان به شهادت رسیدند و آن ها را با کودکانشان تنها نهادند و رسالت پدر بودن را نیز همپای وظیفه خطیر مادری بر دوش آن ها نهادند. از نظر بسیاری از این زنان، جنگ ممکن است مدت های مدید پس از پایان رسمی آن همچنان ادامه داشته باشد. تجربه واقعی از جنگ تنها گلوله باران و آتشباری دشمن نیست، آتش دشمن و بمباران هوایی مقطعی است و فقط به منزله لحظه هایی گذرا به شمار می آیند. سال هایی که باید در کنار یک همسر جانباز صبورانه زندگی کرد و بدون آنکه خم بر پیشانی آورد، شور و شوق زندگی را در دل وی و فرزندان بارور کرد و ترنم صفا و صمیمیت را در چارچوب خانه جاری و ساری کرد.

تربیت سربازان گمنام

به اعتقاد حضرت امام(ره) زنان در انقلاب حق بیشتری از مردان دارند، آنان مردان شجاع را در دامان خود می‌پروراندند (شاهدان دانشگاه، ص ۱۶۷). و به لطف عفاف و عاطفه و به یمن فضای ارزشی دفاع مقدس، شریف ترین و با عظمت ترین نقش خود را، که تربیت نسل و نقش مادری می باشد، جهت پرورش اسطوره های مقاومت و غیور مردان جنگ و زاهدان شب و خط شکنان جبهه نبرد به بهترین وجهی ایفا کردند.

از جمله برکات خفیه دفاع مقدس، احیای هدفمندی و جهت دهی به وظیفه طبیعی زنان (تربیت فرزندان) جهت تربیت مدافعان دین و سربازان گمنام امام زمان(عج) برای دفاع از آرمانهای الهی و تثبیت انقلاب و زمینه سازی ظهور حجت برحق است. زنانی که در صدد بودند تا نسلی سازنده ایران فردا و نسلی پیرو راه امام و شهدا بپرورند و پروریدند فرزندانانی که لامپ مین خوردند و عاشقانه نارنجکها را در دستان خویش فشردند و در نهایت تکه های بدن آنها از گلپایی که در «بازی دراز» بمباران شدند، بازیافته نشدند. (مجموعه مقالات سمینار زن و دفاع مقدس، ص ۳۱۸). دختران جنگ بر آن بودند که با ازدواج در سنین پایین، فرزندان تربیت کنند که در آینده نزدیک جزء سربازان جبهه حق علیه باطل باشند.

ساده زیستی و قناعت

هرچند در یک نگاه سطحی، جنگ به دلیل مشکلات و سختی هایش ناگوار است. اما، در بطن چنین سختیهایی روح آدمی اوج می گیرد و پرورش می یابد و روحیه قناعت و سادگی به عنوان یکی از زیباترین جلوه های زندگی، در دوران دفاع مقدس تجلی می یابد. در جنگ ایران و عراق، زنان با درک صحیح و آگاهانه از وضعیت نا به سامان کشور و تحریم اقتصادی، کاهش تولید داخلی، تعطیلی کارخانجات وابسته... و با توجه به موقعیت مالی همسر، جلوه دیگری از ایثار، صبر و از خودگذشتگی را به نمایش گذاشتند و با دوری از اسراف و تبذیر و تجمل گرایی و مدپرستی... قناعت و کم مصرفی و ساده زیستی را پیشه زندگی خود کردند و برخی از آنها در دوران حساس دفاع مقدس که کالاها و ارزاق عمومی به صورت جیره بندی توزیع می گردید با نیت جهاد مالی و کمک به جبهه، در مصرف روزانه خود و خانواده صرفه جویی کرده، آن را به جبهه ها ارسال می نمودند. زنان دفاع مقدس در دوران حساس جنگی با محدود کردن سطح توقعات خویش در غیاب همسر و واقع بینی خردمندانه، مشکلات جنگ از جمله خاموشیهای برق، کم آبی، کمبود مواد غذایی، گرانی کالا، کمبود سوخت... را تحمل کردند و با آگاهی کامل از شرایط، ساده زیستی و قناعت را عبادت دانسته و بیش از گذشته نصابالعین خود نمودند و فضای معنوی و زاهدانه جبهه ها را به زیبایی در خانه ها به تصویر کشیدند. آنها با این عمل به مبارزه با رفاه طلبی، عافیت گرایی و دنیاگرایی پرداخته و با دوری از دل مشغولیهای زندگی روزمره و امور سطحی، به سوی اندیشه ورزی در امور اساسی کشور از جمله دفاع از دین و کشور همت گماردند و این شیوه را در وضعیت اضطراری جنگ، در سطح زندگی خانوادگی، شیوه ای مفید و کارآمد جهت کمک به دولت نظام اسلامی شمردند.

ارزشهای سیاسی

ولایت مداری

تعبیر و تفسیر دفاع مقدس از اسلام و جنگ حق علیه باطل و تشبیه صحنه های جنگ به صحنه حماسه کربلا، شوری را در دلها می آفرید، گویی که تمام روزهای جنگ، روز عاشورا است و تمام سرزمین جبهه ها، کربلا و تمام رزمندگان جان بر کف اسلام، چون یاران با وفای امام حسین(ع)، که عاشقانه با خون وضو گرفتند و به اقتدای امام شهیدان نماز عشق خواندند. چنین نگرشی به مسئله جنگ، موجب شد که زنان و مردان، خود را در مکتب ائمه اطهار(ع) و نایب برحق امام زمان(عج) ببینند و چون شاگرد و مریدی پاک باخته، سراسر شور و شوق شوند. همین احساس عشق و شیفتگی و مریدی و مرادی و عاشقی و معشوقی بین امام(ره) و امت و نیز قدرت بی نظیر امام(ره) در رهبری احساسات، عواطف و اعتقادات و بینش مردم موجب شد که سیل خروشان عاشقان اهل بیت(ع) صف اندر صف و کاروان به کاروان به سوی جبهه ها و در واقع به سوی کربلا و آزادسازی آن رهسپار شوند. شعار پرشعور و ادراک «ما همه سرباز تویم خمینی، گوش به فرمان تویم خمینی» موجی از عشق و پیروی محض از ولایت مطلقه فقیه بود که زنان و مردان ایران زمین یکپارچه آن را باور داشتند ملت ایران با ایمان به درایت، شجاعت و آینده نگری و روشن بینی حضرت امام (ره) سکان کشتی انقلاب را به ایشان سپردند و شهدا را در وصیت نامه های خویش به ولایت مداری و

پشتیبانی از ولی فقیه و پیروی محض از اوامر ایشان توصیه کردند. زنان انقلابی ایران نیز در جریان انقلاب و دفاع مقدس و تهدید نظام اسلامی و توطئه منافقان علیه مقام معظم رهبری، عزم راسخ خود را در دفاع از ارزشها و ولایت فقیه نشان دادند و ضمن توجه به بیانات ایشان، در جهت ترویج آرا و اندیشه های آن حضرت و ایجاد وحدت بین آحاد جامعه تلاش کردند و زمانی که فرمان امام (ره) را در مورد پشتیبانی در پشت جبهه ها و نیز فوریت های پزشکی و امدادگری در جبهه ها شنیدند، سراپا گوش به فرمان ایشان در صحنه حضور یافتند و حماسه ها آفریدند.

تقویت روحیه رزمندگان

همرزمی زنان در پشت جبهه ها، پشتوانه معنوی و مایه تهییج رزمندگان و حفظ روحیه آنها بود. بانوان فهیم کشور با کمکهای مردمی در ستادهای کمک رسانی و تهیه پوشاک دست دوز یا دست بافت و تهیه مواد خوراکی... قلب رزمندگان را مالا مال از امید به پیروزی و نصرت می کردند. آنها با نگارش نامه های احساسی و حماسی و ذکر رسالت عظیم آنها در دفاع از ولایت فقیه، آرزوی توفیقات معنوی و دریافت اجر اخروی از سیدالشهدا را برای پدران، پسران و برادران دینی خویش مسئلت می کردند. زنان توانمند دفاع مقدس در لحظات وداع با همسر، استوار و پرصلابت او را به سوی جبهه ها بدرقه می کردند. به همین مناسبت مقام معظم رهبری نقش زنان را در جنگ نه تنها کمتر از مردان نمی دانند، بلکه با اشاره به اهمیت آن بیان می دارند: «اگر زنان حماسه جنگ را نمی سرودند و در خانه ها جنگ را به عنوان یک ارزش تلقی نمی کردند، مردان اراده و انگیزه رفتن به جنگ را پیدا نمی کردند و خیل عظیم بسیجیها به سمت جبهه روانه نمی شد.» (سخنرانی مقام معظم رهبری، ۶۸/۹/۱۵).

دشمن شناسی

زنان به خوبی دریافته بودند که دشمن در صدد است از ضعف و شکایت آنها در شهادت عزیزانشان، علیه نظام اسلامی و تضعیف وحدت و روحیه جمعی سوء استفاده کند و در بوقهای تبلیغاتی خود بدمد که زنان از جنگ خسته شده و از اعزام فرزندان و همسر خویش به سوی جبهه ها پشیمان اند به همین جهت زنان با دشمن شناسی عمیق و ادراک جنگ روانی دشمن و افشای ترفندها و تبلیغات مسموم آنها، بر ارزشهای دینی و انقلابی خود پافشاری کرده، توطئه آنان را نقش بر آب نمودند. آنها به خوبی واقف بودند که دشمن قصد دارد با دستکاری احساسات آنها و ایجاد تردید در باورهای دینی و شکاف در صفوف ملت و رعب و وحشت و یأس و ناامیدی و شایعه پراکنی و تشویش اذهان عمومی، مقاومت زنان و مردان را تضعیف کند؛ بنابراین، هشیارانه چنین نقشه های شومی را خنثی می کردند.

- نقش مادر در انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به فرزندش در مراحل مختلف رشد: هرچند کار اصلی انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به فرزندان پس از تولد به ویژه هنگامی که آنان توان عقلی کافی برای دریافت این مفاهیم را دارا شدند آغاز می شود، ولی مسئولیت مادر پیش از آن حتی پیش از دوران جنینی کودک، یعنی زمان انعقاد نطفه، شروع می شود.

زمینه سازی فرهنگ ایثار و شهادت در دوران جنینی فرزندان:

امروزه، برکتر کسی پوشیده است که دوران جنینی علاوه بر اینکه دوران تکامل جسمی و ایام شکل گیری اعضا و جوارح اوست دوران دریافت پیام های تربیتی و تاثیرپذیری اخلاقی و روانی او نیز می باشد. نتایج تحقیقات نشان می دهد که جنین در زهدان واقعاً یاد می گیرد که بعضی از ویژگی های صوتی کلمات را تمیز دهد. طی آزمایش بسیار جالبی، زنان در شش هفته ی آخر بارداری، بخشهایی از یک کتاب قصه ی کودکان را با صدای بلند می خواندند. دو یا سه روز پس از تولد، به نوزادان فرصت داده شد به پستانک مخصوص که به سیم دستگاه ضبط میزان مک زدن متصل بود مک بزنند. الگوی مک زدن نوزاد، دستگاه پخش نوار قصه را روشن یا خاموش می کرد. یکی از الگوهای مک زدن باعث پخش همان صدایی می شد که نوزاد پیش از تولد شنیده بود؛ الگوی دیگری موجب پخش قصه ای می شد که نوزاد در دوره ی جنینی شنیده بود. قصه برای بعضی نوزادان با صدای مادرش و برای برخی دیگر با صدای نا آشنا پخش می شد. نوباوگان با میزان مک زدن خود نشان دادند که صدای مادر خود را بر صدای نا آشنا ترجیح می دهند. یافته عجیب این بود که آنها داستان آشنا را بر داستان نا آشنا ترجیح می دادند-حتی وقتی هردو قصه با صدای آشنا پخش می شد (براهنی و همکاران، ۱۳۸۵). از مطالب فوق چنین استنباط می شود که وظیفه

مادر برای پرورش نسلی پاک، آماده‌ی شهادت و فداکاری در راه حق، مراقبت‌های حساب‌شده‌ی دوران جنینی فرزند و فراهم ساختن زمینه رشد سالم و کامل او در این برهه‌ی حساس و سرنوشت‌ساز است. به همین دلیل یکی از اندیشمندان مسلمان با تکیه بر احادیث و روایات چنین گفته است: «مادر در ایام حمل، اگر از ذکر خدا، شرکت در مجالس الهی، خواندن قرآن، توجه به واجبات و حفظ آرامش غفلت نرزد، در روان و مغز کودک و رشد روحی و معنوی او اثر بسزایی دارد.» (انصاریان، ۱۳۷۹).

درست است که نوزاد معانی کلمات و جمله‌ها را نمی‌فهمد و خصوصیات مناظر و اشکال را تشخیص نمی‌دهد لیکن اصوات و آهنگها را می‌شنود و هم چنین، مناظر و اشکال را می‌بیند و اعصابش از آنها متأثر می‌شود. بدین جهت نمی‌توان گفت که دیدنی‌ها و شنیدنی‌ها هیچ‌گونه تأثیری در نوزاد ندارد و نسبت به آنها بی‌تفاوت محض است. جمله‌ها گرچه برای نوزاد معنا ندارد اما در روح حساس و اعصاب ظریف او نقش می‌بندد. کودک تدریجاً با آن جمله‌ها مأنوس و آشنا می‌گردد و همین آشنایی ممکن است نسبت به آینده او موثر باشد. ما با هر لفظی بیشتر آشناباشیم معنای آن را بهتر درک می‌کنیم (امینی: ۱۳۷۵: ۱۰۷) از این رو حاکمیت فضای مذهبی و در میان بودن سخن پیرامون حق طلبی و فداکاری، محترم شمردن شهید و شهادت توسط اعضای خانواده، بستر پذیرش فرهنگ ایثار و شهادت را در فرزندان فراهم خواهد ساخت.

کودک از همان آغاز تولد مشغول شکل گرفتن و پرورش یافتن و به اصطلاح تربیت شدن است. او در تمام لحظات زندگی تدریجاً بزرگ می‌شود و شکل می‌گیرد سیستم فکری و تفکر کودک از همان آغاز مانند یک دستگاه دقیق فیلم برداری از تمام رویدادها فیلم برداری میکند، و بدین وسیله ساخته می‌شود و پرورش می‌یابد. از نظر روان شناسانی همچون فروید رشد شخصیت کودک که به نظر او از آغاز تولد شروع می‌شود در حدود ۵-۶ سالگی بیشترین اهمیت را پیدا می‌کند. این رشد در سنین حدود ۱۴ سالگی کامل می‌شود. (کریمی، ۱۳۸۸) بنابر این شخصیت یک کودک ۵-۶ ساله تقریباً شکل گرفته، و تربیت‌های بعدی بسیار دشوار و کم اثر خواهد بود. کودک در این دوره وارد مرحله جدیدی از رشد عقلی (ذهنی) می‌شود که پیازه آن را مرحله (عملیات عینی) نامیده است. این دوره به این علت عملیات عینی خوانده می‌شود که با وجود رشد استعدادهای ذهنی و عقلی در کودک، هنوز عملیات ذهنی به جه ان خارج وابستگی دارد و حل مسایل درگروه ارتباط مستقیم و عینی است (بی‌ریا و دیگران، ۱۳۷۵). از نظر پیازه، کودک در این مرحله دارای احساسات و عواطف قوی است از این حیث مانند بزرگسالان است اما از لحاظ فکری قابلیت درک مطالب و مفاهیم انتزاعی را ندارد. با توجه به ویژگی‌های رشد شناختی، اخلاقی و... در این مرحله، بهتر است از روش‌های غیر مستقیم برای انتقال مفاهیم ایثار و شهادت به کودک خود استفاده کند. روش‌هایی مثل: الگوسازی، قصه‌گویی، روش نمایشی، آموزش بازیهای گروهی و فردی، تهیه اسباب بازیها و سرگرمی‌های مورد علاقه‌ی این رده‌ی سنی که نمادی از جبهه و جنگ باشد، آموزش نقاشی‌ها و کاردستی‌هایی که زمینه اصلی آنها را مفاهیم دفاع مقدس تشکیل دهد.

فرهنگ سازی در دوره نوجوانی و بلوغ

دوران نوجوانی و بلوغ به خاطر رخ دادن دگرگونی‌های جسمی و روحی در فرد، یکی از حساس‌ترین دوره‌های زندگی فرد به شمار می‌رود. نوجوان وارد مرحله جدیدی از رشد عقلی (ذهنی) می‌شود که پیازه آن را مرحله عملیات صوری (نامیده است. یعنی مرحله‌ای که فرد می‌تواند به صورت کاملاً نمادی استدلال کند (براهنی و همکاران، ۱۳۸۵). و از نظر کلبرگ افرادی که به سطح تفکر به شیوه عملیات صوری رسیده باشند از لحاظ رشد استدلال اخلاقی در سطح سوم (اخلاق پس عرفی) قراردارند (براهنی و همکاران، ۱۳۸۵). بنابر این لازم است مادر جهت انتقال فرهنگ ایثار و شهادت به فرزند خود بیش از پیش از عقل و منطق استفاده کند و از در استدلال با آنها سخن بگوید. فردی که در این مقطع، عمر خویش را سپری می‌کند در اوج استقلال طلبی، حقیقت جویی، و پرسشگری است. مادر در این مرحله با توجه کردن به نکات زیر می‌تواند انتقال فرهنگ فوق را بهتر و عمیق تر در فرزند خود درونی کند.

الف) تقدیس شهید و شهادت و یادآوری اهداف بزرگ شهیدان: بدون شک شهادت در راه خدا با همه ارزشمندیش به خودی خود هدف نمی‌باشد، بلکه هدف اصلی دفاع از دین و حق و عدالت است مادر در مطرح موضوع ایثار و شهادت با فرزند خود نباید

آن را هدف اصلی معرفی کند. بلکه به او بفهماند که در جهت دفاع از حق و عدالت، عزت و شرف انسانی شهادت نصیب آنان گردید.

ب) بهره گیری از استدلال و عقلانیت: همانطور که اشاره شد دوره جوانی دوران پرسشگری است. مادر باید به سوالات اعتقادی و دینی فرزندش با دلیل و منطق نه با احساس و عاطفه یا جبر و تحکیم جواب دهد اگر مادر به جای استفاده از دلیل و منطق به احساسات و جبر متوسل شود ممکن است فرزند خود را از دین و مسائل دینی متنفر کند در نتیجه زمینه ایثار و فداکاری در راه آن از ذهن و دل آنان رخت بر می بندد.

پ) رعایت صداقت در مورد مسائل مذهبی: از آنجا که جوانان دارای ذهنی حقیقت جو هستند و معمولاً از ریاکاری مذهبی بیزار می باشند، چنانچه خانواده ها طالب فرزندان معتقد و ایثارگر و شهادت طلب هستند. لازم است به طور جدی اخلاص را در امور دینی خود مراعات کرده و از دوگانگی حرف و عمل پرهیز نمایند (نهج البلاغه، کلمات قصار، شماره ۴۵۶)

ت) دمیدن روح شجاعت و عزت و غیرت در جوانان: انسان در صورتی آمادگی شهادت و ایثار میشود که از روحیه ی عزتمندی و شجاعت برخوردار بوده و برای مبارزه در راه خدا ترس و تردیدی به خود راه ندهد (مطهری، ۱۳۶۵).

در جدول (۱)، نقش زنان در عرصه مقاومت و جنگ های آینده بیان شده است.

جدول ۱- نقش زنان در بسیج مادی و معنوی جبهه های مقاومت

ازدیاد نسل	زنانی که به خاطر فعالیت های خارج از خانواده، از آوردن فرزند استنکاف می کنند، خلاف طبیعت بشری و زنانه خود اقدام می کنند. خداوند به این راضی نیست.
خانواده	تربیت فرزندان اگر زن در جامعه بتواند به علم و معرفت و کمالات معنوی و اخلاقیای که خدای متعال و آیین الهی برای همه انسانها چه مرد و چه زن به طور یکسان در نظر گرفته است، برسد، تربیت فرزندان بهتر خواهد شد. یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند را با عواطف، با تربیت صحیح، با دل دادن و رعایت و دقت، آن چنان بار بیاورد که این موجود انسانی... از لحاظ روحی، یک انسان سالم، بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختیها و فلاکت ها و بلایایی که امروز نسل های جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتارند، بار آمده باشد.
حضور در جامعه و دفاع از نظام اسلامی	تحقق انقلاب اسلامی زنان یکی از برجسته ترین نقش ها را در این انقلاب ایفا کردند. هم در خود حادثه بزرگ انقلاب، هم در حادثه ی بسیار بزرگ هشت سال دفاع مقدس. اگر حضور زنان در نهضت انقلابی ملت ایران نمی بود، به احتمال زیاد این انقلاب به این شکل پیروز نمی شد؛ یا اصلاً پیروز نمیشد، یا مشکلات بزرگی در سر راه آن پدید می آمد
	دفاع مقدس در صدر اسلام، زن در میدان جنگ، علاوه بر بستن زخم مجروحان که این کار بیشتر بر عهده زنان بود، حتی گاهی با نقاب، در میدان جنگ و رزم های دشوار آن روز، شمشیر هم میزد. نقش مادران شهدا، نقش همسران شهدا، نقش زنان مباشر در میدان جنگ، در کارهای پشتیبانی و بعضاً بندرت در کارهای عملیاتی و نظامی.
	تاثیر حضور زن خصوصیت حضور خانم ها در میدان های مختلف این است که وقتی زن خانواده وارد میدان می شود، یعنی همسر و فرزندان او هم واردند.
کسب علم و دانش	تحصیلات زنان امروز مؤمن ترین و انقلابی ترین زنان ما، زنان تحصیلکرده ما هستند. هویت اسلامی این است که زن در میدان ارزش های معنوی - مثل علم، مثل عبادت، مثل تقرب به خدا، مثل معرفت الهی و سیر وادی های عرفان - پیشروی کند. فعال ترین زنان ما در زمینه سیاسی، در زمینه علمی، در زمینه مدیریت های اجتماعی، زنان مؤمن و انقلابی ما هستند؛ دارای تحصیلات خوب، دارای اندیشه عمیق.
مقابله با تهاجم فرهنگی	حجاب زنان با حجاب زن مسلمان، هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می کنند. آن جایی که حجاب را از زنان دور می کنند، آن جایی که زن را به عربانی و برهنگی نزدیک می کنند، در درجه اول، امنیت از خود زن و در درجه بعد، از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. در صدر اسلام، زن در میدان جنگ، علاوه بر بستن زخم جروحان که این کار بیشتر بر عهده زنان بود حتی گاهی با نقاب، در میدان جنگ و رزمهای دشوار آن روز، شمشیر هم میزد. حجاب خود را هم حفظ می کرد؛ چون اینها منافاتی با هم ندارد.

تشویق همسر و فرزند به دفاع از کشور	مجاهدت زنان	زنانی که توانستند شهیدانی را پرورش دهند؛ این زنانی که توانستند شوهران یا فرزندان خود را به صورت انسان‌های فداکاری درآورند که بروند و از کشور و انقلاب دفاع کنند؛ از هستی ملت و از آبروی ملت دفاع کنند. اینها زنان بزرگی هستند.
		زنان هستند که همسران خود را و فرزندان خود را برای حضور در خطرناکترین میدان‌ها و جبهه‌ها آماده می‌کنند و تشجیع می‌کنند. مادران شهدا، همسران شهدا، همسران جانبازان، همسران اسرا و آزادگان؛ مادران اینها با صبر خود یک فضایی را در یک منطقه محدودی به وجود آوردند، که آن فضا جوانها را، مردان را، به حضور مصمصانه تشویق می‌کرد.

آینده پژوهی حوزه زنان در بیداری اسلامی

الف) آسیب شناسی الگو برداری از جریان‌های فعال حقوق زنان

در ایران بعد از انقلاب اسلامی از جمله موضوعاتی که لازم است زنان مبارز و پیشرو در مسلمان در کشورهای در حال تحول و بیداری خود بدان اهتمام ورزند، شناسایی و رصد آسیب‌های احتمالی و چالش‌های پیشرو آنهاست که لازم است از هم اکنون هوشیاری خود را ارتقاء بخشیده و از تجارب ج.ا.ا. در این مورد نیز مدد جویند و راه رفته را تجربه و ذخیره بهینه خود بدانند. در این مورد باید گفت، بعد از پیروزی، گروه‌هایی با عنوان جریان‌های دفاع از حقوق زنان سعی در ایجاد بستری برای نفوذ فرهنگی غرب و رواج غربگرایی و انحراف در اهداف انقلاب با بهره‌گیری از ظرفیت‌های دختران و زنان ایجاد نمودند و در قالب‌های مختلف تشکل‌های غیر دولتی و یا با نفوذ در مراکز دولتی با برنامه‌ریزی برون مرزی و بیگانگان و اجرای درون مرزی خصوصاً استفاده از ابزارهای نوین رسانه‌ای، نوشتاری و گفتاری در مقاطع مختلف به فعالیت پرداختند. در این بین طرفداران تفکر منحط و به بن بست رسیده فمینیسم، در شکل‌های هواداری از احیاء حقوق زنان و فمینیست اسلامی با ایجاد شبهات در حوزه زنان و خانواده علیه اسلام، تدوین کتب، نشریات و مجلات، ایجاد سایت‌ها و وبلاگ‌های متکثر و متنوع، سخنرانی، تظاهرات، گردهمایی، ایجاد کمپین‌های مختلف، حضور در محافل بین‌المللی و حق‌خواهی علیه ج.ا.ا. و به تعبیر آنان قوانین ظالمانه آن علیه زنان، ترویج بیبند و باری در غالب مبارزه با حجاب و عفاف به عنوان ابزار محدودیت زنان، بهره‌گیری از ظرفیت‌های دانشجویان دختر و تحریک آنان علیه نظام، بهره‌گیری از ابزار هنر و نفوذ در محافل و مراکز علمی-آموزشی، ساخت فیلم‌های خلاف اخلاق و فمینیستی فعال بوده‌اند. نکات قابل توجه این است که مطالب پیش گفته می‌تواند به عنوان الگوی زنان کشورهای مسلمان جهت مقابله و دفاع قرار گیرد، از همه گروه‌های فعال زنان در ایران نیست چرا که بعد از انقلاب در ایران، ۴ جریان داعیه دار دفاع از حقوق زنان شدند: ۱- جریان سیاسی ۲- جریان سکولار ۳- جریان تجدید نظر طلب ۴- جریان اصول‌گرا (دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ص ۱۸۸). آنچه که گذشت، برخی از عملکردهای ۳ گروه اول است که با اهداف مختلف و بعضاً همگرا انجام گرفته و باید با هوشیاری زنان مسلمان در دیگر کشورها، از شکل‌گیری و فعال شدن اینگونه جریان‌ها که آفت و آسیب‌های جدی در روند بیداری اسلامی برحذر باشند و اگر گفته می‌شود که زنان ایران الگو و الهام بخش عملکرد زنان مسلمان و زنان آزاده در جهان هستند منظور عملکرد زنان مسلمان پیرو ولایت و ولی امر مسلمین رهبر معظم انقلاب است که در عرصه‌های مختلف یا اطاعت پذیری از رهبری و التزام به قوانین ج.ا.ا. و اسلام عزیز همواره مداوم و مستمر در عرصه‌ها و صحنه‌های مختلف حضور داشته‌اند.

ب) ضرورت رصد و پایش چالش‌های پیش رو در بیداری اسلامی در حوزه زنان.

باید اذعان نمود که در آستانه به ثمر نشستن بیداری اسلامی در برخی از کشورها و حضور پررنگ و مؤثر زنان مسلمان و پیشرو در این نهضت باید با دیدی فراتر به نقش آنان نگریسته شود. چرا که تاثیر کیفی زنان بواقع با محاسبه و نقش مستقیم و غیر مستقیم آنان در چهارچوب خانواده، فرزندان و همسران..... خود چندین برابر مردان است و اساس و محور تحولات را تشکیل می‌دهد. دشمنان نیز با آگاهی و شناخت نقش زنان در کشورهای اسلامی از جمله ایران و شعار حمایت و صدور و نشر تجربیات انقلاب به عنوان یک تکلیف قانونی و شرعی از آغاز شکل‌گیری در مراحل مختلف و یقیناً در آینده به برنامه‌ریزی جهت بهره‌گیری از این ظرفیت نقش آفرین و سترگ به نفع خود خواهد داشت و سعی در دگرگون کردن دیدگاه جوانان به اسلام خواهد

نمود که هوشیاری مسئولین و متولیان خصوصاً زنان مسلمان را می طلبد که ترفندهای اینان را رصد کرده و باید با پدافندهای دقیق از هم اکنون به شناسایی، خنثی سازی و رفع آن بپردازند.

بدین منظور باید برای هر یک از دستگاههای مرتبط بر اساس تقسیم کار و تناسب مأموریت، وظایفی خاص برشمرد. کاربرت راهکارها و پیشنهاداتی که به عمده ترین آنها در ذیل اشاره می شود گامی بلند در جهت ترویج جایگاه زنان جانباز و ایثارگر دوران دفاع مقدس در جامعه به شمار می رود، ارائه می شود.

- ❖ تهیه فیلم و سریال های تلویزیونی از زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس توسط رسانه ملی
- ❖ ترویج و تبیین منزلت زنان ایثارگر نمونه تاریخ و مقایسه و تعمیم آنها به زنان ایثارگر تاریخ ساز جمهوری اسلامی ایران
- ❖ تبیین نقش زنان ایثارگر در دوران دفاع مقدس
- ❖ نامگذاری شبکه های رادیو و تلویزیون، فیلم ها و شهرک های جدیدالتأسیس سینمایی و نشریات و مجله ها به نام زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس
- ❖ افزایش منزلت زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس با بهره گیری از تابلوها و برچسب های فرهنگی - ارزشی
- ❖ عرضه و بیان زیباترین خاطرات زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس در رسانه جمعی
- ❖ ساخت برنامه ها و فیلم هایی در منزلت زنان ایثارگر موفق
- ❖ بهره گیری و رونمایی از طرح های تجسمی، تندیس یا مجسمه زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس و تبلیغات گسترده آن
- ❖ ترویج اشعار متعهد به زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس در رسانه های گروهی
- ❖ برگزاری مسابقات سراسری با محتوای گوناگون و متنوع از زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس در رسانه های گروهی
- ❖ ارتقاء منزلت زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس با بهره گیری از نقاشی، طرح ها و آثار گرافیکی
- ❖ برگزاری همایش ها و کنفرانس ها و فراخوان مقالات با موضوع جایگاه زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس در مطبوعات و صدا و سیما
- ❖ تجلیل از زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس برای الگوگیری سایر زنان جامعه
- ❖ فراهم ساختن زمینه برای سخنرانی زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس در رسانه ملی
- ❖ تأسیس موزه های دائمی برای معرفی دستاوردهای بانوان ایثارگر دوران دفاع مقدس و نمایش آن در رسانه ها
- ❖ تشریح جایگاه زنان انتفاضه در مبارزات موفق مردم فلسطین با الگوگیری از زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس
- ❖ انتشار نشریاتی ویژه پیرامون زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس
- ❖ معرفی زنان ایثارگر سال از بین بانوان دوران دفاع مقدس
- ❖ تأسیس مجمع زنان ایثارگر دوران دفاع مقدس جمهوری اسلامی ایران

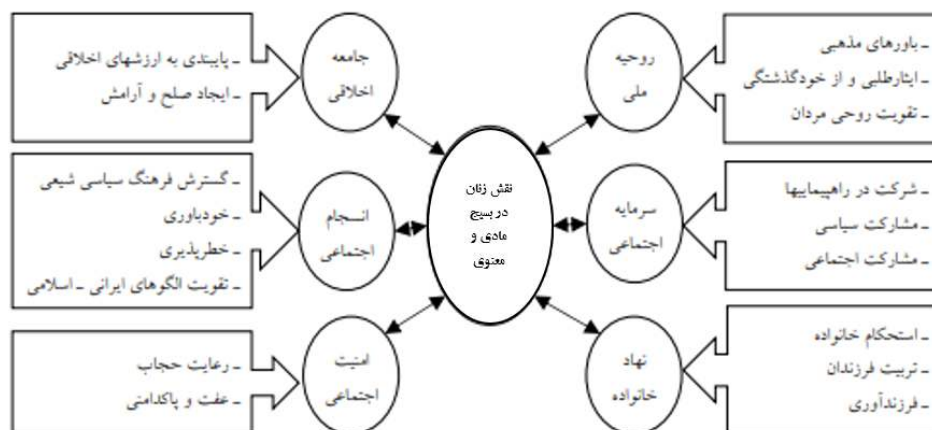
نتیجه گیری

فرهنگ اصیل و پر بار اسلام با آیات خود که حکایت از برابری زن و مرد در فلسفه آفرینش، ارزش انسانی و سیر تکاملی عبادت می کند با خطابه ای «یا ایها الناس» و «یا ایها الذین امنوا» نقش آن دو را در نشر و ترویج احکام اسلام نیز به طور یکسان در نظر گرفته است. شرکت زنان در بیعت با رسول خدا، در مهاجرت و سایر فرائض اجتماعی مانند امر به معروف و نهی از منکر بر حضور آنان عظمت خاصی بخشیده است. با شروع جنگ های پیامبر(ص) با کفار و مشرکین وظایف متفاوتی برای مردان و زنان معین گردید. حضور مستقیم در میادین جنگ به دلیل قدرت، استقامت بدنی و نوع پیکار با شمشیر در مقابله تن به تن با دشمن در صحنه نبرد بر مردان واجب گردید.

اما در هنگام بروز جنگ و دفاع در برابر دشمن تنها اعزام مردان، ضامن پیروزی نخواهد بود بلکه تأمین ضرورت های جبهه نبرد، امداد و کمک رسانی، تقویت انگیزه های دفاعی و تشویق مردان به حضور مداوم در جبهه، حفظ کانون خانواده، مداوای مجروحین، حفظ سنگر های پشت جبهه و بسیاری موارد دیگر حضور زنان را از جهاتی مهمتر از مردان به نمایش گذاشته است.

دفاع انواع مختلف مانند دفاع نظامی، سیاسی، فرهنگی، فردی و... دارد، در زمینه دفاع به معنای عام کلمه، در قرآن هیچ تفاوتی بین زن و مرد وجود ندارد زیرا دفاع امری غریزی و طبیعی است که در تمام موجودات وجود دارد. در دفاع از ارزشهای دینی و کیان جامعه، همه اعم از زن و مرد، پیر و جوان باید به میدان کارزار آمده و به مقابله برخیزند. نقش زنان در دفاع از ارزشهای اسلامی بسیار حائز اهمیت است. در کشور ما زنان در طی ۸ سال دفاع مقدس با ایفای نقش های متعددی در جبهه و پشت جبهه نبرد، پیوند محکمی بین خانواده و میدان جنگ ایجاد کردند. آنان با تبعیت از نقش دفاعی زنان صدر اسلام به ویژه حضرت زهرا(س) و حضرت زینب(س) به دفاع از حریم اسلام پرداختند. زنان در این برهه از تاریخ با نشان دادن رسالتی نوین حماسه آفرینی بدیعی را از خود به یادگار گذاشتند.

عظمت حماسه آفرینی آنان به حدی بود که تلاشهای زنان و دیگر مردان را تحت الشعاع خود قرار داد. موضع آنها در برابر اجساد شهیدان، در مقابل دشمن، تلاش برای وظیفه، تحمل اعجاب آور، انجام مسئولیتهای خانواده در غیاب مردان نمایانگر شجاعت بی نظیر ایشان در مراحل مختلف تاریخ جنگ بود. با استناد با آیات قرآن و شواهد تاریخی از نظر هویت، حقوق سیاسی و اجتماعی زن در کنار مرد مطرح گردید و تمام شرایطی که در عرصه های مختلف سیاسی و اجتماعی مانند بیعت و امر به معروف و نهی از منکر از سوی خداوند لحاظ گردیده یکسان است و تفاوت زن و مرد در برخی از مسئولیت ها و تعهد ها ناشی از ساختمان فطرت و خلقت آنهاست. بنابراین نوع نگرش به کیفیت برخورد قرآن با هر یک از زنان برجسته حاکی از مخاطب وحی بودن زنان، مسئولیت ایشان در سرنوشت جامعه و سرانجام نمایانگر حضور آنان در فرآیند حرکت الهی انبیا در تاریخ است. در نهایت الگوی نقش زنان در جنگ های آینده و جبهه مقاومت براساس مطالب گفته شده آورده شده است.

شکل ۱- الگوی نقش زنان در بسیج مادی و معنوی در جبهه مقاومت

منابع

۱. اشکیان، شهناز (۱۳۹۵). تأثیر مشارکت زنان در دفاع مقدس بر زندگی و مشارکتهای اجتماعی آنان پس از جنگ. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
۲. افتخاری، اصغر و اس نای، جوزف (۱۳۸۹). قدرت نرم. ترجمه محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
۳. امام خمینی (۱۳۵۷). تبیان جایگاه زن در اندیشه امام خمینی (ره). (سخنرانی).
۴. باقری چوکامی، سیامک و حسینی، حسین (۱۳۹۴). نقش اخلاق سیاسی در استحکام بخشی بعد سیاسی ساخت درونی قدرت. فصلنامه آفاق امنیت، ۸(۲۸)، ۳۳-۵.
۵. باقری، علی (۱۳۷۴). خاطرات ۱۵ خرداد. انتشارات حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی، جلد ۱، تبریز.
۶. بشیریه، حسین (۱۳۷۶). جامعه شناسی سیاسی. جلد سوم، تهران: نشر نی.
۷. پناهی، محمدحسین (۱۳۸۹). نظریه های انقلاب: وقوع، فرایند و پیامدها. تهران: سمت.

۸. دلاور، علی (۱۳۷۶). مبانی نظری و علمی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی. تهران: رشد.
۹. راغبی، معصومه (۱۳۸۴). «چهره زن ایرانی در مطبوعات بیگانه». ویژه‌نامه ماهنامه پیام زن، دفتر سوم.
۱۰. روشه، گی (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی تالگوت پارسونز. ترجمه نیک‌گهر، تهران: تبیان.
۱۱. طغرانگار، حسن (۱۳۸۸). حقوق سیاسی - اجتماعی زنان قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۲. طهماسبی کهیانی، ساسان (۱۳۸۵). نقش زنان در نهضت امام خمینی (ره). چاپ اول، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۳. عظیمی، مژگان؛ قاضی طباطبایی، محمود و هدایتی، علی اصغر (۱۳۹۴). «مشارکت سیاسی زنان در ایران و عوامل موثر بر آن». فصلنامه زن و جامعه، دوره ۶، شماره ۲۴.
۱۴. عیوضی، محمد رحیم (۱۳۸۵). «انقلاب برای زنان»، ماهنامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر. سال پنجم، شماره ۴۸۰، شهریور.
۱۵. قربانی، مصطفی، تقویت ساخت درونی کشور به مشابه راه حل مشکلات کشور (۱۳۹۲)، چهاردهم مهرماه، پرتال مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۱۶. قوام، عبدالعلی (۱۳۸۴). روابط بین الملل، نظریه ها و رویکردها. تهران: سمت.
۱۷. قوی، نیره (۱۳۹۱). «حضور زنان در انقلاب اسلامی ایران و تاثیر آن بر بیداری اسلامی». فصلنامه علمی و تخصصی سازمان بسیج اساتید کشور، شماره اول، بهار.
۱۸. کمالوند، فریده (۱۳۸۱). یادهای ماندگار. تهران: نشر اشاره.
۱۹. کولایی، الهه (۱۳۹۵). «نگاهی بر مشارکت سیاسی زنان ایران در بین سال های ۲۰۰۱-۲۰۱۱». فصلنامه مطالعات بین الملل، شماره ۵۰.
۲۰. کوهن، استانفورد (۱۳۷۹). تئوری‌های انقلاب. ترجمه علیرضا طیب، تهران، قومس.
۲۱. مارشال، کاترین و گرچن، راسمن (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ دوم.
۲۲. مطهری، مرتضی (۱۳۷۷). نهضت های صد ساله اخیر، تهران: انتشارات صدرا.
۲۳. موحد، مجید (۱۳۸۲). «مشارکت سیاسی زنان و عوامل اجتماعی موثر بر آن مطالعه موردی شهرستان بندرعباس»، فصلنامه مطالعات اجتماعی روان شناختی، شماره ۳.
۲۴. میرباقری، محمد مهدی. «تحلیل بیداری اسلام و تبیین نقش زنان مسلمان». mirbaqeri.ir.
۲۵. نوربخش، سیدحسین (۱۳۶۹). یادواره نهضت اسلام تا ۲۲ بهمن ۵۷. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

منابع:

1. Ashkian, S. (2016). *The impact of women's participation in the Sacred Defense on their social life and post-war participation* [Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch]. (In Persian)
2. Eftekhari, A., & Nye, J. (2010). *Soft power* (M. Rouhani & M. Zolfaghari, Trans.). Tehran: Imam Sadiq University Press. (In Persian)
3. Imam Khomeini. (1978). *Exposition of women's position in the thought of Imam Khomeini* [Speech]. (In Persian)
4. Bagheri Choukani, S., & Hosseini, H. (2015). *The role of political morality in strengthening the internal structure of power. Afaq-e Amniat Quarterly*, 8(28), 33-55. (In Persian)
5. Bagheri, A. (1995). *Memoirs of 15 Khordad*. Vol. 1. Tabriz: Art Bureau of Islamic Propagation Organization. (In Persian)
6. Bashirieh, H. (1997). *Political sociology* (Vol. 3). Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
7. Panahi, M. H. (2010). *Theories of revolution: Occurrence, process, and consequences*. Tehran: SAMT Publications. (In Persian)

8. Delavar, A. (1997). *Theoretical and scientific foundations of research in human and social sciences*. Tehran: Roshd Publishing. (In Persian)
9. Raghebi, M. (2005). *The image of Iranian women in foreign press. Special issue of Payam-e Zan Monthly*, No. 3. (In Persian)
10. Roche, G. (1997). *The sociology of Talcott Parsons* (N. Nik-Gohar, Trans.). Tehran: Tebyan Press. (In Persian)
11. Taghranehgar, H. (2009). *Political and social rights of women before and after the victory of the Islamic Revolution in Iran*. Tehran: Center for Islamic Revolution Documents. (In Persian)
12. Tahmasebi Keyhani, S. (2006). *The role of women in Imam Khomeini's movement* (1st ed.). Tehran: Center for Islamic Revolution Documents. (In Persian)
13. Azimi, M., Ghazi Tabatabai, M., & Hedayati, A. A. (2015). Women's political participation in Iran and its influencing factors. *Woman and Society Quarterly*, 6(24). (In Persian)
14. Eyvazi, M. R. (2006). *Revolution for women. Andisheh va Tarikh-e Siyasi-e Iran-e Moaser Monthly*, 5(480), September. (In Persian)
15. Ghorbani, M. (2013, October 6). *Strengthening the internal structure of the country as a solution to national problems*. Center for Islamic Revolution Documents Portal. (In Persian)
16. Ghavam, A. (2005). *International relations: Theories and approaches*. Tehran: SAMT Publications. (In Persian)
17. Ghavi, N. (2012). Women's participation in the Islamic Revolution of Iran and its impact on Islamic awakening. *Scientific and Specialized Quarterly of the Organization of Professors of Basij*, 1(Spring). (In Persian)
18. Kamalvand, F. (2002). *Memorable memories*. Tehran: Nashr-e Eshareh. (In Persian)
19. Koolae, E. (2016). A review on Iranian women's political participation between 2001–2011. *International Studies Quarterly*, 50. (In Persian)
20. Cohen, S. (2000). *Theories of revolution* (A. Tayeb, Trans.). Tehran: Ghoms Publishing. (In Persian)
21. Marshall, C., & Rossman, G. (1998). *Qualitative research methods* (A. Parsaeian & S. M. Arabi, Trans.; 2nd ed.). Tehran: Office of Cultural Research. (In Persian)
22. Motahhari, M. (1998). *Recent century movements*. Tehran: Sadra Publications. (In Persian)
23. Movahed, M. (2003). *Women's political participation and social factors influencing it: A case study in Bandar Abbas County. Social and Psychological Studies Quarterly*, 3. (In Persian)
24. Mirbagheri, M. M. (n.d.). *Analysis of Islamic awakening and explanation of the role of Muslim women*. Retrieved from mirbagheri.ir (In Persian)
25. Nourbakhsh, S. H. (1990). *Memoir of Islamic movement until February 11, 1979*. Tehran: Office for the Publication of Islamic Culture. (In Persian)